

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Міжнародні економічні відносини»

«Допущено до захисту»
Зав. кафедрою МЕВ
д.е.н., професор

_____ Іван МИЦЕНКО
« ____ » _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему
«ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНОМУ КОНТЕКСТІ»

Виконав здобувач вищої освіти
4 курсу, групи МЕВ-21
ОПП «Міжнародні економічні
відносини»
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»
_____ Пиндик Р.М.
« ____ » _____ 2025 р.

Керівник роботи
к.е.н., доцент
_____ Дар'я НАСИПАЙКО
« ____ » _____ 2025 р.

Рецензент _____
_____

Центральноукраїнський національний технічний університет
 Факультет економічний
 Кафедра Міжнародних економічних відносин
 Рівень вищої освіти Бакалавр
 Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
 Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
 Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри
 _____ Іван МИЦЕНКО
 «_____» _____ 2025 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
 ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
 ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

_____ Пиндика Романа Миколайовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи

Особливості формування зеленої економіки України у міжнародному
 контексті

2. Керівник роботи

_____ Насипайко Дар'я Сергіївна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту _____

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи

Метою роботи є визначення особливостей зеленої економіки України в міжнародному
 контексті, а також окреслення перспектив її формування.

Завдання: розкрити сутність та концептуальні засади зеленої економіки; дослідити
 еволюцію міжнародних підходів до формування зеленої економіки; вивчити досвід
 міжнародних організацій щодо інституційного забезпечення сталого розвитку та зеленої
 трансформації; проаналізувати екологічне та економічне становище України в контексті
 сталого розвитку; з'ясувати, які є бар'єри та обмеження на шляху розвитку зеленої
 економіки в Україні; оцінити вплив війни на екологічну політику України; окреслити
 перспективи та напрями формування зеленої економіки України в міжнародному
 контексті.

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	доцент Насипайко Д.С.		
Розділ 2	доцент Насипайко Д.С.		
Розділ 3	доцент Насипайко Д.С.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми і об'єкта дослідження, призначення наукового керівника	01.01.2025-09.01.2025	
2	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу, складання календарного плану його виконання	10.01.2025-24.01.2025	
3	Опрацювання навчальної та наукової літератури і складання плану роботи	25.01.2025-02.02.2025	
4	Проведення наукових досліджень, обробка фактичного матеріалу	02.02.2025-28.03.2025	
5	Написання тексту 1-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	01.03.2025-25.03.2025	
6	Написання тексту 2-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	26.03.2025-20.04.2025	
7	Написання тексту 3-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	21.04.2025-20.05.2025	
8	Усунення недоліків, написання остаточного варіанта тексту, оформлення кваліфікаційної роботи	21.05.2025-08.06.2025	
9	Перевірка на плагіат	09.06.2025-14.06.2025	
10	Отримання відгуку наукового керівника	15.06.2025-18.06.2025	
11	Рецензування кваліфікаційної роботи	19.06.2025-24.06.2025	
12	Захист кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії		

Дата видачі завдання

« ____ » _____ 2025 року

Підпис керівника

_____ (прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання

« ____ » _____ 2025 року

Підпис здобувача

_____

АНОТАЦІЯ

Пиндик Р.М. Особливості формування зеленої економіки України у міжнародному контексті. – Кваліфікаційна робота за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини». – Центральноукраїнський національний технічний університет Міністерства освіти і науки України. – Кропивницький, 2025.

В першому розділі досліджено сутність та концептуальні засади зеленої економіки. Розглянуто етапи еволюції міжнародних підходів до формування зеленої економіки. Вивчено теоретичні засади інституційного забезпечення сталого розвитку та зеленої трансформації. В другому розділі здійснено аналіз екологічного та економічного становища України в контексті сталого розвитку. Визначено бар'єри та обмеження на шляху розвитку зеленої економіки в Україні. В третьому розділі окреслено перспективи та напрями формування зеленої економіки України в міжнародному контексті.

Ключові слова: зелена економіка, сталий розвиток, зелена трансформація, екологічна політика, зелена трансформація, зелені інновації, принципи соціальної відповідальності.

ABSTRACT

Pyndyk R.M. Peculiarities of the Formation of Ukraine's Green Economy in the International Context. – Qualification work for the first (bachelor) level of higher education in specialty 292 "International Economic Relations" of the educational and professional program "International Economic Relations". - Central Ukrainian National Technical University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kropyvnytskyi, 2025.

The first chapter examines the essence and conceptual foundations of the green economy. The stages of evolution of international approaches to the formation of the green economy are considered. The theoretical foundations of institutional support for sustainable development and green transformation are studied. The second chapter analyzes the environmental and economic situation of Ukraine in the context of sustainable development. Barriers and limitations on the development of the green economy in Ukraine are identified. The third chapter outlines the prospects and directions of the formation of the green economy of Ukraine in the international context.

Keywords: green economy, sustainable development, green transformation, environmental policy, green transformation, green innovations, principles of social responsibility.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	8
1.1. Сутність та концептуальні засади зеленої економіки.....	8
1.2. Еволюція міжнародних підходів до формування зеленої економіки.....	13
1.3. Інституційне забезпечення сталого розвитку та зеленої трансформації: досвід міжнародних організацій.....	18
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. ПОТОЧНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ.....	25
2.1. Аналіз екологічного та економічного становища України в контексті сталого розвитку.....	25
2.2. Бар'єри та обмеження на шляху розвитку зеленої економіки в Україні..	30
2.3. Вплив війни на екологічну політику України.....	35
Висновки до розділу 2.....	40
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ КОНТЕКСТІ.....	41
3.1. Можливості міжнародного фінансування та підтримки зеленої трансформації України.....	41
3.2. Інтеграція України до глобальних ланцюгів «зелених» інновацій і технологій.....	46
Висновки до розділу 3.....	51
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	61

ВСТУП

Актуальність теми. В останні десятиліття через значні негативні зміни, що відбуваються в природному середовищі, аспекти екологічних проблем, збереження та захисту навколишнього середовища все більше актуальні. Екологічні питання через велику шкоду економіки особливо важливі, оскільки економічний сектор людської діяльності нераціонально використовує природні ресурси, постійно збільшує обсяги виробництва та кількість промислових об'єктів.

В умовах нестійкої військово-політичної і соціально-економічної обстановки в Україні питання відповідальних взаємовідносин з природою набуває суспільної ваги. Ігнорування екологічних стандартів і законів природи унеможливорює сталий розвиток України і її вступ до Європейського Союзу.

Тому надзвичайно важливо вивчити існуючий потенціал, можливості та тенденції «зеленої» економіки. Україна ще лише розпочинає необхідні зміни і робить перші кроки в цьому напрямку. Щоб бути рівноправним і поважним партнером на світовому ринку, наша країна мусить дотримуватися загально визнаних моральних принципів у бізнес-секторі. За допомогою політики під назвою «зелена економіка», яка дозволить нам вийти з екологічної кризи, перехід до соціально орієнтованої економіки підвищить конкурентоспроможність української економіки та матиме великий вплив на існуючий ринок праці в нинішніх тенденціях високоінтенсивної економіки.

Метою роботи є визначення особливостей зеленої економіки України в міжнародному контексті, а також окреслення перспектив її формування.

Виходячи з поставленої мети в роботі були вирішені наступні завдання:

- розкрити сутність та концептуальні засади зеленої економіки;
- дослідити еволюцію міжнародних підходів до формування зеленої економіки;

- вивчити досвід міжнародних організацій щодо інституційного забезпечення сталого розвитку та зеленої трансформації;
- проаналізувати екологічне та економічне становище України в контексті сталого розвитку;
- з'ясувати, які є бар'єри та обмеження на шляху розвитку зеленої економіки в Україні;
- оцінити вплив війни на екологічну політику України;
- окреслити перспективи та напрями формування зеленої економіки України в міжнародному контексті.

Об'єктом дослідження є наявний потенціал, можливості та тенденції зеленої економіки України.

Предметом дослідження обрано окремі аспекти формування політики зеленої економіки.

Теоретичне та/або практичне значення отриманих результатів. Матеріали проведеного дослідження стануть у нагоді для подальшого вивчення специфіки концепції зеленої економіки. Вони можуть бути використані під час викладання курсів «Економічна теорія та теорія міжнародних економічних відносин», «Основи міжнародної макроекономіки», «Основи міжнародної мікроекономіки», «Міжнародні організації», «Основи підприємництва та міжнародний бізнес», «Міжнародні економічні відносини», «Глобальна економіка та політика міжнародних економічних відносин».

Апробація результатів дослідження. Приймав активну участь в роботі наукового гуртка «Територія міжнародних економічних відносин», де виступав з доповідями.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота викладена на 61 сторінці, її положення проілюстровані 3 таблицями та 10 рисунками. Список використаних джерел налічує 67 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

1.1. Сутність та концептуальні засади зеленої економіки

Попри покращення життєвого рівня людства загалом, домінуюча модель «коричневої економіки» спричиняє суттєві негативні результати сьогодні: зміни клімату, втрата біологічного різноманіття, виснаження природних ресурсів, забруднення довкілля, нерівність людей та країн. Ця економічна модель включає загрози як для сучасного, так і для майбутнього поколінь [2, с. 30].

Зелена економіка є концепцією, яка набула актуальності у відповідь на зростання екологічних викликів, виснаження природних ресурсів та необхідність переходу до сталого розвитку.

Щоб максимізувати прибуток так чи інакше, як відзначав А. Пігу [61], підприємства різних секторів економіки беруть обмежені природні ресурси, забруднюють навколишнє середовище, не враховуючи наслідків від провадження своєї діяльності.

Концепція «зеленої» економіки була досліджена в 1984 році в книзі «Проект для зеленої економіки» такими вченими, як Пірс, Маркандія та Барб'є. Вони визначали зелену економіку як «систему економічної діяльності, спрямовану на підвищення добробуту людини у виробництві, розподілі і споживанні товарів і послуг, яка не наражає майбутні покоління на серйозні екологічні ризики та кризи». Однак ця концепція не отримала глобальної уваги [67, с. 26].

Термін «зелена економіка» (з англ. – green economy) набув широкого вжитку після фінансової кризи 2008 року, коли Організація Об'єднаних Націй ініціювала програму UNEP (United Nations Environment Programme) «Green Economy Initiative», яка мала на меті стимулювати інвестиції у

екологічно сталий розвиток як засіб виходу з кризи та формування довгострокових конкурентних переваг. Згідно з визначенням, наведеним в програмі UNEP, «зелена» економіка – це економіка, яка зосереджена на покращенні добробуту людства і соціальної рівності за рахунок значного зниження ризиків від змін навколишнього середовища та нестачі природних екологічних ресурсів (рис. 1.1), [46].

Рис. 1.1. Важливі особливості зеленої економіки у визначенні Програми ООН з навколишнього середовища [45, с. 85].

На думку Р. Зварич та О. Масної, «зелена» економіка – це економічна система, яка спрямована на збільшення добробуту населення і зменшення екологічних ризиків та дефіциту природних ресурсів. Основні її принципи: 1) декарбонізація (зменшення викидів парникових газів); 2) енергоефективність (оптимізація споживання енергії); 3) кругова економіка (повторне використання ресурсів); 4) екологічні інновації. Україна здійснює всебічні заходи щодо інтеграції вищевказаних принципів в національну політику та сприяння сталому розвитку [8, с. 126].

Принципи соціальної відповідальності, визначені в стандартах ISO 26000, зосереджують увагу на необхідності врахування екологічних і соціальних аспектів в діяльності підприємств [55].

У загальному розумінні зелена економіка — це економіка, орієнтована на зменшення екологічних ризиків, підвищення ефективності використання ресурсів та забезпечення соціальної справедливості. Основною її метою є досягнення гармонійного балансу між економічним зростанням, захистом

довкілля і соціальним добробутом. На відміну від традиційної моделі економічного розвитку, яка часто ігнорує або недооцінює вартість природного капіталу, зелена економіка прагне включити ці фактори до процесу прийняття рішень.

Якщо для традиційної економіки соціальна справедливість – це надбудова, невеличка частина, що вважається лише периферійною, то для «зеленої» принцип рівності та справедливості знаходяться в центрі уваги [50].

Наукова література пропонує різноманітні підходи до розуміння зеленої економіки, зокрема через призму екологічної економіки, біоекономіки, економіки сталого розвитку та циркулярної економіки.

Екологічна економіка вважає природне середовище не зовнішнім фактором, а ключовим елементом економічної системи. Вона базується на інтеграції екологічних і економічних процесів, обґрунтовуючи необхідність переходу до нових моделей виробництва та споживання. У цьому контексті зелена економіка є практичною реалізацією принципів екологічної економіки.

Біоекономіка зосереджується на використанні біологічних ресурсів у виробництві енергії, їжі, матеріалів, з акцентом на збереження біорізноманіття та екосистем.

У свою чергу, циркулярна економіка (економіка замкненого циклу) орієнтована на мінімізацію відходів, повторне використання ресурсів і зменшення негативного впливу на довкілля.

Всі ці моделі є складовими або напрямками в межах ширшої концепції зеленої економіки.

Концепція зеленої економіки також включає ідеї з багатьох інших галузей економіки та філософії, таких як екологічна економіка, економіка навколишнього природного середовища, соціалістична та феміністська економіки (табл. 1.1), [2, с. 30].

Таким чином, зелена економіка охоплює не лише екологічні аспекти, а й соціальні (справедливість, доступ до ресурсів, зменшення бідності) та економічні (інновації, ефективність, диверсифікація економіки), формуючи нову парадигму розвитку.

Таблиця 1.1

Напрямки концепції зеленої економіки

Вид економіки	Характеристика
Економіка навколишнього середовища	Основою є традиційна економічна парадигма: надання переваги вимірюванню та чисельному підходу; менш важливі цінності
Екологічна економіка	Спроба об'єднати дисципліни екології та економіки; менш важливе значення духовного виміру
Соціалістична економіка	Поділяє акцент щодо рівності, але захищає матеріалізм і антропоцентризм
Феміністська економіка	Поділяє принципи і цінності, але охоплює більш обмежену сферу; є переважно теоретичною

Зелена економіка ґрунтується на низці ключових принципів, сформульованих, зокрема, у межах Програми ООН з навколишнього середовища. До основних принципів зеленої економіки належать:

- 1) ефективне використання ресурсів — зменшення споживання невідновлюваних ресурсів, впровадження ресурсозберігаючих технологій, стимулювання повторного використання та переробки;
- 2) зменшення викидів і забруднень — зниження викидів парникових газів, збереження якості повітря, води, ґрунтів;
- 3) інклюзивний розвиток — забезпечення соціальної справедливості, створення «зелених» робочих місць, доступу до екологічних благ для всіх верств населення;
- 4) інновації та розвиток технологій — підтримка досліджень і розробок у сфері екологічно чистих технологій, альтернативної енергетики, сталого землекористування;

5) сталий розвиток бізнесу — перехід підприємств на екологічні стандарти, ESG-підходи (екологічні, соціальні та управлінські аспекти);

б) ефективне управління та інтеграція політик — координація між державними, приватними та громадськими секторами, впровадження екологічного моніторингу та оцінки впливу.

Ці принципи є основою формування політики зеленої економіки як на глобальному, так і на національному рівнях, і виступають дороговказом для стратегічного планування сталого розвитку.

Реалізація концепції зеленої економіки потребує розгалуженої системи інструментів, які охоплюють економічні, правові, інституційні та інформаційні заходи. Серед них варто виокремити:

- економічні інструменти: податкові пільги для екологічних підприємств, екологічне оподаткування, субсидії на відновлювану енергетику, зелені облігації;

- ринкові механізми: торгівля викидами парникових газів, зелений банкінг, екологічне страхування;

- регуляторні механізми: встановлення стандартів, ліцензування діяльності, екологічна сертифікація;

- інституційні важелі: створення міністерств, агенцій та координаційних органів з питань сталого розвитку;

- інформаційні інструменти: просвітницькі кампанії, екологічна освіта, підтримка наукових досліджень та екологічної звітності.

Одним з найефективніших підходів є інтеграція екологічних пріоритетів до економічного планування, тобто розробка стратегій сталого розвитку, які передбачають оцінку впливу проєктів на довкілля ще на етапі їхнього планування. Питання переходу до зеленої економіки є невід'ємною частиною міжнародного порядку денного сталого розвитку. У 2015 році Генеральна Асамблея ООН ухвалила Порядок денний сталого розвитку до 2030 року, в якому визначено 17 цілей сталого розвитку (ЦСР), значна частина яких прямо чи опосередковано пов'язана із завданнями зеленої

економіки. Зокрема, йдеться про цілі щодо чистої енергії (ЦСР 7), інновацій та інфраструктури (ЦСР 9), відповідального споживання і виробництва (ЦСР 12), боротьби зі зміною клімату (ЦСР 13). Крім того, зелена економіка є ключовим компонентом концепції Європейського зеленого курсу (European Green Deal), що передбачає досягнення кліматичної нейтральності ЄС до 2050 року.

Багато країн розробляють власні національні стратегії, які інтегрують принципи зеленої економіки у фінансову, енергетичну, промислову та аграрну політику.

1.2. Еволюція міжнародних підходів до формування зеленої економіки

Ідеї, які згодом стали основою зеленої економіки, почали активно формуватись у другій половині ХХ століття, коли людство дедалі глибше усвідомлювало обмеженість природних ресурсів і загрозу екологічної катастрофи. Значний вплив на розвиток екоцентричного мислення мали дослідження, що висвітлювали проблему перенаселення, надмірного споживання та деградації довкілля. Серед них важливою є доповідь «Межі зростання» (1972 рік), підготовлена Римським клубом. У ній моделювалося майбутнє людства за сценаріями без змін у поведінці — більшість із них передбачали екологічний колапс.

У тому ж році відбулася перша ключова подія — Конференція ООН з навколишнього середовища в Стокгольмі (1972 рік), яка започаткувала міжнародний екологічний діалог. Було прийнято Декларацію з 26 принципів, що підкреслювали право кожної людини на сприятливе для життя довкілля та обов'язки держав щодо його збереження. Це стало важливим етапом в інституціоналізації екологічної тематики у світовій політиці.

Справжнім переломним моментом став Саміт Землі в Ріо-де-Жанейро (1992 рік), що зібрав представників 172 країн, сотень міжнародних

організацій, науковців та громадських активістів. Саме на цій конференції ООН відбулося офіційне визнання концепції сталого розвитку — як моделі розвитку, що задовольняє потреби теперішнього покоління без загрози майбутнім. У рамках саміту було ухвалено низку фундаментальних документів:

- Декларацію з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-декларація);
- Порядок денний на XXI століття — програму дій на національному та міжнародному рівнях;
- Конвенцію про біорізноманіття;
- Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату (UNFCCC).

Хоча термін «зелена економіка» тоді ще не використовувався широко, саме на Саміті в Ріо закладено ідеологічні основи, що згодом стали базисом для формування нової економічної парадигми — з орієнтацією не лише на зростання, а й на довгострокову екологічну та соціальну рівновагу.

У рамках виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату було підписано Кіотський протокол (1997 рік) — перший юридично зобов'язувальний міжнародний договір щодо скорочення викидів парникових газів. Він став першим глобальним економіко-екологічним механізмом, що запровадив:

- систему квот на викиди;
- торгівлю викидами;
- механізм чистого розвитку (Clean Development Mechanism, CDM).

Ці інструменти стимулювали інвестиції в екологічно чисті технології та активізували трансфер «зелених» інновацій з розвинених країн до країн, що розвиваються. Кіотський протокол продемонстрував, що екологічна політика може мати ринковий характер і стати основою для нової економіки.

Цілі розвитку тисячоліття втрачають свою актуальність і потребують радикальних змін. Тому в 2000 році Організація Об'єднаних Націй розробила нові норми в таких сферах: всесвітня боротьба з бідністю та голодом,

розширення доступу до питної води та покращення її якості, а також поширення освіти початкових шкіл [35].

Після глобальної фінансової кризи 2008 року міжнародна спільнота почала активніше шукати альтернативи традиційній моделі зростання. На цьому тлі Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP) представила концепцію зеленої економіки як рушія відновлення.

У 2011 році було оприлюднено знаковий звіт «Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication», в якому зазначалося, що інвестиції в зелену інфраструктуру, енергоефективність, стале сільське господарство та екологічний транспорт можуть створити нові робочі місця, зменшити бідність і водночас знизити навантаження на довкілля. Цей підхід одержав широку підтримку серед урядів, міжнародних організацій і фінансових інституцій. Зелена економіка почала розглядатися не лише як екологічний, а й як соціально-економічний проєкт.

Під час підготовки проєктів Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» та «Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки» було подано багато пропозицій, спрямованих на екологізацію всіх галузей економіки та введення таких інструментів зеленої економіки, як технології більш чистого виробництва, органічне сільськогосподарське виробництво, зелене будівництво, зелені закупівлі в державному та приватному секторах [39, с. 55].

На Конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20» (2012 рік) зелена економіка вперше була офіційно включена до порядку денного світової політики. Підсумковий документ саміту «Майбутнє, якого ми хочемо» підтвердив підтримку цієї моделі розвитку, визнаючи, що зелена економіка:

- сприяє стійкому економічному зростанню;
- підвищує рівень зайнятості та соціальної інклюзії;
- знижує ризики деградації довкілля.

Було визнано, що не існує єдиного шляху до зеленої економіки — кожна країна має право адаптувати її до свого рівня розвитку, структури економіки та соціальних особливостей.

Прийняття Цілей сталого розвитку (ЦСР) у 2015 році стало новим етапом в еволюції міжнародних підходів завдяки широкій дискусії з усіма країнами, незалежно від їх рівня економічного розвитку чи зацікавлених сторін, таких як приватні компанії, зв'язки з громадськістю та громадські асоціації. У грудні 2015 року у Парижі 195 держав погодилися зменшити викиди парникових газів [35].

Зелена економіка стала однією з ключових платформ реалізації ЦСР, особливо таких, як:

- ЦСР 7: Забезпечення доступу до недорогої, надійної, сталої та сучасної енергії;
- ЦСР 9: Побудова стійкої інфраструктури, підтримка індустріалізації та інновацій;
- ЦСР 12: Забезпечення відповідального споживання та виробництва;
- ЦСР 13: Вжиття термінових заходів для боротьби зі зміною клімату.

Більшість національних стратегій адаптації до ЦСР включають перехід до зеленої економіки як структурну ціль. Це створює основу для фінансової підтримки таких процесів через механізми міжнародної співпраці, включаючи допомогу країнам, що розвиваються.

Європейський зелений курс (European Green Deal), представлений Європейською комісією у 2019 році, став найамбіційнішою сучасною ініціативою щодо реалізації принципів зеленої економіки на регіональному рівні. Його мета — зробити ЄС кліматично нейтральним до 2050 року.

Основні напрями включають:

- розвиток відновлюваної енергетики;
- декарбонізацію транспорту;
- сталу аграрну політику (стратегія «Від ферми до виделки»);
- енергоефективну реконструкцію будівель;

- розширення торгівлі квотами на викиди.

Важливо, що Зелений курс не лише екологічна програма, а й стратегія економічного зростання, у якій закладено створення нових ринків, інноваційних продуктів, робочих місць і фінансових інструментів.

У 2020-х роках нові виклики, такі як пандемія COVID-19, війни, енергетична криза та загострення кліматичних змін, актуалізували необхідність перехідного курсу.

В 2023 році було здійснено реформи для впровадження принципів європейського зеленого курсу (ЄЗК) в Україні, хоча надзвичайно складні обставини агресії росії вплинули на всі сфери ЄЗК в Україні (рис. 1.2), [43].

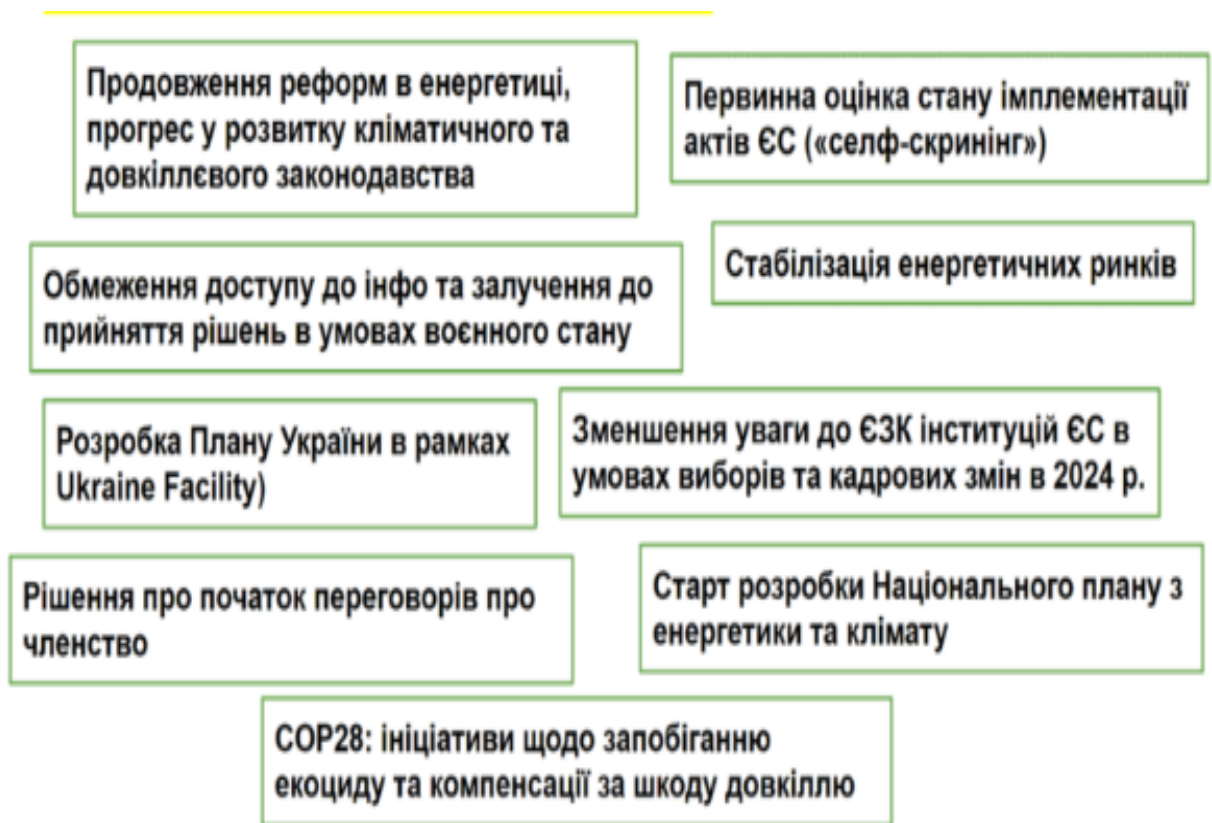

Рис. 1.2. Впровадження європейського зеленого курсу в Україні [43].

Умови Угоди про політичну асоціацію України та ЄС передбачають впровадження сталого економічного розвитку і механізмів «зеленої» економіки, що відповідає принципам реалізації стратегії сталого розвитку, прийнятої на саміті ООН «Ріо+20». Процес екологізації економіки має два

виміри: екологічна модернізація економіки та формування нових «зелених» галузей.

Основними завданнями державної політики екологізації економіки є:

- розробка державної концепції та програми екологізації економіки України відповідно до актуальних інституційних та правових умов;
- адаптація нормативно-правової бази до екологічних та економічних стандартів ЄС.

Україна демонструє прогрес в розбудові кліматичного і довкіллявого законодавства, а також активну кліматичну дипломатію та просування питання чесного відшкодування екологічних збитків від російської агресії на міжнародних заходах, таких як конференція «Об'єднані заради справедливості», Кліматична конференція ОБСЄ, COP28.

Світове співтовариство дедалі більше визнає, що традиційна економіка не є адаптивною до потрясінь. Провідні міжнародні фінансові інституції, як-от Світовий банк, МВФ, ОЕСР, Міжнародна фінансова корпорація (IFC), розробляють фінансові інструменти для підтримки зеленої трансформації: зелені облігації, ESG-рейтинги, кліматичне фінансування, транскордонні програми трансферу технологій. Усе це свідчить про трансформацію зеленої економіки з концепції у глобальну практичну модель розвитку, яка охоплює всі сектори економіки та суспільства.

1.3. Інституційне забезпечення сталого розвитку та зеленої трансформації: досвід міжнародних організацій

Міжнародні організації відіграють ключову роль у формуванні, координації та впровадженні політики сталого розвитку та зеленої трансформації на глобальному рівні. Вони створюють нормативно-правову базу, забезпечують фінансування проєктів, розробляють методології вимірювання сталості, здійснюють моніторинг зобов'язань держав та сприяють міждержавній співпраці.

З 1970-х років поступово склалася система глобального екологічного управління, де головну роль відіграють структури ООН, міжнародні фінансові інституції, спеціалізовані агентства, регіональні блоки та професійні платформи. Вони формують інституційне середовище, що забезпечує координацію зусиль держав, бізнесу та громадянського суспільства в напрямку досягнення сталого розвитку.

Організація Об'єднаних Націй — центральний координатор глобальної політики сталого розвитку. Її роль полягає в розробці стратегічних рамок, організації світових самітів, а також ініціюванні універсальних цілей і принципів. Ключові органи та ініціативи ООН:

- Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP) — з 1972 року виступає основним координатором екологічної діяльності в системі ООН. UNEP розробила концепцію зеленої економіки, опублікувала серію звітів, зокрема «Towards a Green Economy» (2011 рік), а також підтримує впровадження «зелених» практик на національному рівні;

- Комісія зі сталого розвитку (CSD) діяла у 1992–2013 рр. як механізм реалізації рішень Саміту Землі. Вона координувала національні звіти з виконання принципів сталого розвитку;

- Підрозділ ООН з Цілей сталого розвитку (UN SDGs) забезпечує моніторинг і координацію реалізації 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР) до 2030 року. Ці цілі включають зелений розвиток, енергетику, клімат, сталу урбанізацію тощо;

- Форум високого рівня з питань сталого розвитку (HLPF) — головний політичний простір у межах ООН для обміну досвідом між країнами щодо прогресу у досягненні ЦСР.

ООН також забезпечує глобальні звіти, платформи знань, технічну допомогу та рекомендації щодо формування національних стратегій зеленої трансформації.

Програма розвитку ООН (UNDP) відіграє особливу роль у практичному втіленні сталого розвитку через:

- фінансування «зелених» проєктів у країнах, що розвиваються;
- розробку політик з енергоефективності, охорони природи, управління ресурсами;
- підтримку урядів у розробці національних стратегій переходу до зеленої економіки.

UNDP реалізує програми у сфері клімату, адаптації до змін клімату, сталого управління водними та земельними ресурсами. Програма активно співпрацює з урядами країн у розробці механізмів сталого бюджетування та інтеграції ЦСР у національні плани.

Глобальний екологічний фонд (Global Environment Facility) створено у 1991 році з метою фінансування екологічних проєктів, що мають глобальне значення. GEF забезпечує грантове фінансування в п'яти основних напрямках:

- 1) біорізноманіття;
- 2) зміна клімату;
- 3) деградація земель;
- 4) стійке управління хімічними речовинами;
- 5) міжнародні води.

До сьогодні GEF інвестував понад 22 млрд доларів США у понад 5 тис. проєктів у більш ніж 170 країнах. Організація підтримує реалізацію низки міжнародних конвенцій, зокрема Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (UNFCCC), Конвенції про біорізноманіття та Стокгольмської конвенції.

Світовий банк (World Bank) та Міжнародний валютний фонд (МВФ) виступають потужними рушіями фінансової підтримки переходу до зеленої економіки. Світовий банк через спеціальні фонди (Climate Investment Funds, Green Climate Fund) фінансує програми зеленої інфраструктури, чистої енергії, управління лісами, адаптації до змін клімату.

МВФ у 2020-х роках активізував свою політику щодо кліматичних ризиків, впроваджуючи моделі зеленого макроекономічного аналізу, оцінки

кліматичних ризиків для державних фінансів, а також консультиючи уряди щодо «зеленого» податкового реформування.

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) активно фінансує екологічні проєкти в Європі, Центральній Азії та на Близькому Сході. Стратегія банку націлена на підтримку переходу до низьковуглецевої економіки.

Також значну роль відіграють Міжнародна фінансова корпорація (IFC) та Азійський банк розвитку (ADB), які пропонують фінансові інструменти для приватного сектору у сфері відновлюваної енергетики, сталого будівництва, транспорту, поводження з відходами.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) є провідним аналітичним центром серед розвинених країн у сфері зеленої трансформації. Організація розробляє:

- індикатори зеленої економіки;
- політики щодо екологічного оподаткування;
- моделі «зеленого зростання»;
- рекомендації щодо екологічного управління.

У 2011 році ОЕСР оприлюднила звіт «Towards Green Growth», в якому було запропоновано нову модель інтеграції екологічних чинників у макроекономічне планування. З того часу ОЕСР виступає експертним органом для країн-членів у питаннях екологічного моніторингу, оцінки політики, побудови ефективного «зеленого» регулювання.

Європейський Союз створив одну з найрозвиненіших інституційних моделей зеленої трансформації у світі. Центральною ініціативою є Європейський зелений курс (European Green Deal), ухвалений у 2019 році.

Ключові інституції ЄС у сфері сталого розвитку:

- Європейська Комісія – координує політику сталого розвитку, ухвалює директиви, забезпечує фінансування проєктів через програми Horizon Europe, LIFE, Just Transition Fund тощо;

- Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) – головний фінансовий інструмент зеленої трансформації, який оголосив себе «кліматичним банком» і планує до 2030 року мобілізувати понад 1 трлн євро на кліматичні ініціативи;

- Європейська агенція з навколишнього середовища (ЕЕА) – здійснює аналітику, оцінку екологічного стану та ефективності політики в країнах Європейського Союзу.

Інституційна архітектура ЄС включає як обов’язкові правові норми, так і добровільні механізми, що забезпечують гнучкість та адаптивність зеленої трансформації.

У сучасному світі зростає роль глобальних партнерств та публічно-приватних платформ:

- Коаліція фінансів сталого розвитку (Coalition of Finance Ministers for Climate Action) — об’єднує понад 80 країн задля інтеграції кліматичних критеріїв у фіскальну політику;

- Міжнародна агенція з відновлюваної енергетики (IRENA) — просуває розвиток чистої енергетики, координує трансфер технологій;

- Global Green Growth Institute (GGGI) — надає технічну підтримку урядам у розробці стратегій зеленого зростання;

- Партнерство заради зеленого зростання і глобальних цілей (P4G) — стимулює публічно-приватні партнерства для досягнення цілей сталого розвитку.

Ці ініціативи демонструють багаторівневу природу сучасної зеленої політики, де важливу роль відіграють не лише держави, а й бізнес, громадські організації, наука, фінансові установи.

На практиці групи інструментів у чистому вигляді не використовуються.

Застосовуються різноманітні інструменти (тобто інтегрований підхід до екологічної політики, керований Європейською комісією, що координує використання та адаптацію існуючих інструментів). Враховуючи іноземний

досвід, інструменти національної політики розбудови «зеленої» економіки можна розділити за різними ознаками (табл. 1.2), [35].

Таблиця 1.2

Типи інструментів національної політики розвитку «зеленої» економіки

Інструменти	Методи впровадження
регулюючі	планово-стратегічні (плани, програми, стратегії)
	нормативно-правові (укази, закони, постанови)
	інституційні (урядові, міжміністерські регіональні)
	управлінські (стандарти, норми, сертифікація)
фінансово-економічні	підтримуючі (зниження ставок, субсидії, «зелені кредити», субсидії, гарантії, коригування тарифів)
	акумулюювання (мікро- фінансування, пряма фінансова підтримка, спільне фінансування, «зелені фонди»)
	перерозподіл («зелені» податки, право власності, торгівля квотами, державні «зелені закупівлі, платежі за екологічні послуги, торговельні обмеження)
Суспільно-інклюзивні	соціальний захист (страхування з безробіття, трансферти, компенсації)
	ринок праці (підвищення кваліфікації, «зелені» робочі місця, «зелене» підприємництво, КСО)
	освіта (освітні проекти, тренінги, виховання «зеленої» споживчої поведінки)
Діагностичний	доступ до інформації
	«зелена» звітність, рахунки
	«зелені» індикатори
	екомаркування

Міжнародний інститут сталого розвитку (International Institute for Sustainable Development) з 2022 року розробляє політичні рекомендації, надає аналітичний внесок та підтримує європейські та українські організації у розробці підходів до сталого відновлення та розвитку України. Інститут підтримує обмін знаннями між понад 50 неурядовими організаціями, які працюють над різними аспектами відновлення зі спільною метою – відновити Україну кращою [53]. Завдяки досвіду у моделях зеленого та циклічного економічного розвитку, енергетичному переходу, стійкій інфраструктурі та

державним закупівлям, Інститут прагне інформувати міжнародне співтовариство про стійкі та екологічні рішення, актуальні для України.

Висновки до розділу 1

Зелена економіка є стратегічною відповіддю на виклики сучасного світу, пов'язані з екологічною кризою, соціальними диспропорціями та економічною нестабільністю. Її концептуальні засади базуються на поєднанні економічного зростання з дбайливим ставленням до природних ресурсів та справедливим розподілом благ. Вона охоплює широкий спектр напрямів і інструментів, спрямованих на зміну моделі розвитку — від експлуатаційної до відновлюваної, від короткострокової вигоди до довгострокової стійкості. Формування зеленої економіки є важливим кроком до забезпечення майбутнього покоління ресурсами, чистим середовищем і стабільною економікою. Еволюція міжнародних підходів до формування зеленої економіки демонструє поступове, але послідовне переосмислення ролі екології в економічному розвитку. Від перших декларацій і загроз екологічної кризи до розробки реальних політик та фінансових механізмів, зелена економіка перетворилася на нову модель майбутнього — з урахуванням довкілля, справедливості, інновацій і стабільності. Глобальна співпраця, міжнародні угоди та інтеграція зелених підходів у державну політику є основними чинниками переходу до більш стійкої та інклюзивної економіки. Інституційне забезпечення сталого розвитку та зеленої трансформації має складну, багатокомпонентну структуру, яка охоплює глобальні, регіональні та національні рівні. Міжнародні організації виконують стратегічну, координаційну, аналітичну та фінансову функції, сприяючи реалізації цілей зеленої економіки. Їх досвід і напрацювання є важливою основою для формування ефективної національної екополітики в умовах глобальних викликів. Подальший розвиток цієї системи вимагає посилення міжсекторальної співпраці, адаптації до нових ризиків і мобілізації ресурсів на підтримку справедливої та стійкої трансформації

РОЗДІЛ 2

ПОТОЧНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз екологічного та економічного становища України в контексті сталого розвитку

В Україні наявні певні передумови для розвитку «зеленої» економіки, які наведені на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Передумови розвитку «зеленої» економіки в Україні [5].

Україна, як держава з багатими природними ресурсами та значним економічним потенціалом, стикається з численними викликами на шляху до сталого розвитку. Аналіз екологічного та економічного становища країни в контексті сталого розвитку є надзвичайно важливим для визначення пріоритетів та розробки ефективних стратегій подальшого розвитку.

На жаль, 24 лютого 2022 року почалося російське вторгнення в Україну, що призвело до масових втрат людей, переміщення населення та значних пошкоджень інфраструктури.

Стан земельних ресурсів України наближається до критичного. Сільськогосподарські угіддя займають 71% території країни, з яких 78% становить рілля. Загальна площа цих земель складає 41,576 млн га, з яких 74% є приватною власністю, а 26% — державною. Поширені процеси деградації земель, зокрема ерозія ґрунтів, яка охоплює 57% території. Щорічно змивається понад 500 млн тонн ґрунту, а площа еродованих земель збільшується більш ніж на 80 тис. га. Економічний збиток від ерозії перевищує 10 млрд доларів на рік. Знос агротехніки в Україні становить 40,7%, а за останні десять років її кількість скоротилася вдвічі.

У 2023 році середній Індекс забруднення атмосфери (ІЗА) в Україні становив 6,6, що класифікується як підвищений рівень забруднення. Наприклад, у місті Дніпро рівень забруднення був удвічі вищим за середній по країні.

Таблиця 2.1
Індекс забруднення атмосферного повітря міст України у 2023 році

Місто	ІЗА	Місто	ІЗА	Місто	ІЗА
Дніпро	12,4	Слов'янськ*	7,1	Українка	3,7
Кам'янське	11,9	Суми	6,8	Чернігів	3,6
Краматорськ*	11,2	Полтава	6,5	Олександрія	3,5
Миколаїв	10,1	Черкаси	6,5	Бровари	3,2
Одеса	9,6	Кременчук	6,2	Ізмаїл	2,9
Херсон**	9,3	Рівне	6	Світловодськ	2,9
Львів	8,3	Ужгород	5,7	Обухів	2,9
Луцьк	8,2	Кропивницький	4,5	Харків	2,9
Вінниця	7,9	Біла Церква	4,3	Хмельницький	2,9
Київ	7,7	Тернопіль	4,2	Чернівці	2,3
Кривий Ріг	7,4	Житомир	4,2	Горішні Плавні	1,7
Запоріжжя	7,3	Івано-Франківськ	3,7		

Джерело: [41].

Протягом 2023 року зафіксовано 1 278 лісових пожеж, що свідчить про зростання екологічних ризиків. Зазначена кількість на 21,5% більша від 2022 року та на 93,6% більша від 2021 року (рис. 2.2), [40].

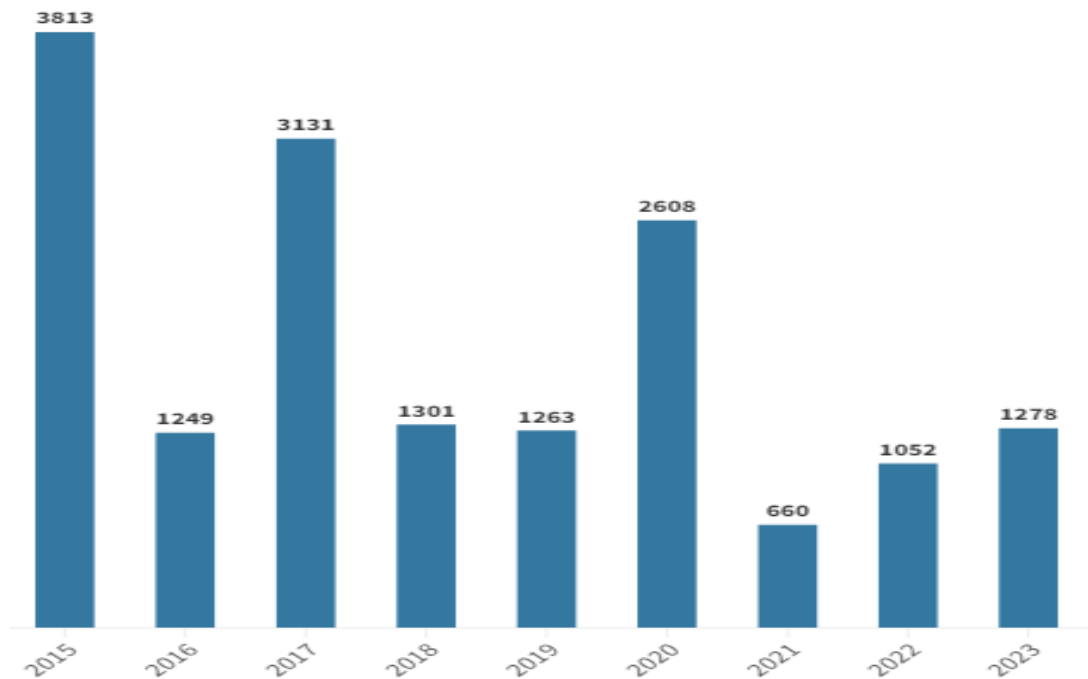

Рис. 2.2. Кількість лісових пожеж в Україні [40].

За оцінками МВФ, війна торкнулася територій, на які припадало близько 15 відсотків довоєнного ВВП, порівняно з приблизно 40 відсотками в березні 2022 року.

Оцінка стану морського середовища України в межах виключної морської економічної зони проводиться щорічно, зокрема у 2023 році. Деякі показники значно погіршилися, на що суттєво вплинули військові дії і руйнування греблі Каховської гідроелектростанції. Серед усіх подій від збройної агресії російської федерації саме підриг Каховської ГЕС 6 червня 2023 року мав критичні наслідки для північно – західної частини Чорного моря, а саме призвів до зниження солоності води. Значний рівень забруднення відзначався у зразках морської води та біологічних об'єктах (риба, молюски, дельфіни) у районі Одеси [10, с. 14].

Завдяки плану REPowerEU (пропозиція Європейської комісії про припинення залежності від російського викопного палива до 2030 року у відповідь на повномасштабне вторгнення росії в Україну), розпочатому в

травні 2022 року, Європейський Союз знизив долю імпорту російського газу з 45% до 19%. Це сприяло зменшенню енергетичної залежності від росії. Але в 2024 році імпорт газу з росії почав зростати [23]. Отже, Європейська Комісія запровадила дорожню карту, щоб запобігти залежності ЄС від російської енергетики, зберігаючи стабільність енергетичного ринку в Європі. Нова стратегія розглядає відмову від російської нафти, газу і ядерної енергії, замінюючи їх безпечнішими джерелами.

Економічна діяльність, політика, а також дефіцит фіскального та зовнішнього фінансування продовжують зумовлюватися подіями, пов'язаними з війною. Рахунок поточних операцій перейшов до профіциту, оскільки значні поточні трансферти (гранти) з лишком компенсували великий торговельний дефіцит, який зростав. Торгівля різко впала, оскільки війна спочатку порушила діяльність, але в міру локалізації конфлікту імпорт відновився швидше, ніж експорт. Втрата критично важливих морських портів (таких як Маріуполь) і блокада узбережжя Чорного моря завадили масовим перевезенням сільськогосподарських і металургійних товарів. Експорт сільськогосподарської продукції дещо відновився, чому сприяв зерновий коридор, який дозволяє експорт через морські порти, але залишається приблизно на 30 відсотків нижче рівня 2021 року. Тим часом імпорт впав менше, ніж експорт, на 20 відсотків у порівнянні з минулим роком, що відображає постійний попит на товари першої необхідності [57,с.108].

Україна зіштовхнулася з серйозними викликами, що стали наслідком низки потрясінь, які протягом останніх 15 років вплинули на динаміку зростання її ВВП (рис. 2.3).

Валовий внутрішній продукт (ВВП) України в 2024 році становив 181,175 млрд доларів США, а в 2023 - 178,76 млрд доларів США, згідно з офіційними даними Світового банку. ВВП України становив в 2023-2024 рр. 0,17 відсотка світової економіки. У 2023 р. реальний ВВП України зріс на 5,3%, що стало відновленням після падіння на 28,8% у 2022 р. (рис. 2.3), [65].

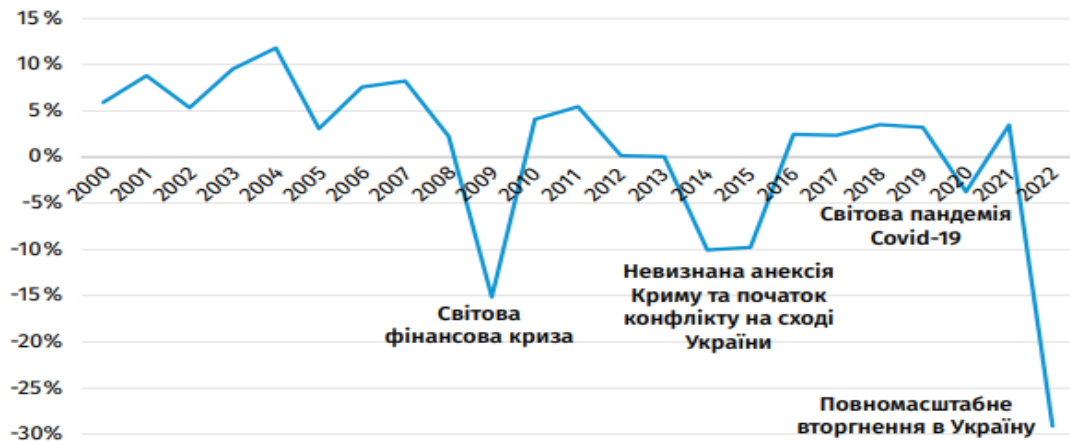

Рис. 2.3. Динаміка зростання ВВП України, 2000-2022 рр. [31].

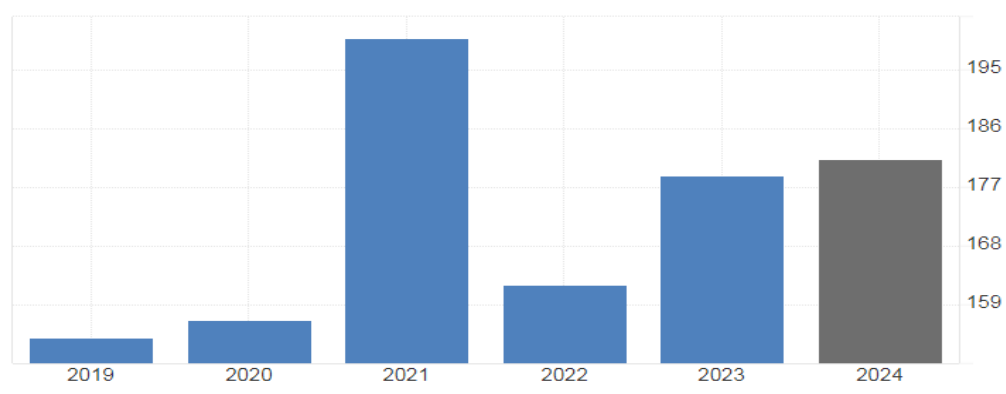

Рис.2.4. Динаміка зростання ВВП України, 2019-2024 рр., млрд дол. США.

Примітка: побудовано за даними [65].

За даними рисунку 2.4, ВВП у 2023-2024 роках все ще був приблизно на чверть менший, ніж у 2021 році. Номінальний ВВП становив 6,5378 трлн гривень у 2023 році.

Знос основних засобів в українській економіці досяг 74,9%, а у системі транспорту і зв'язку — 94,4%. Понад 80% вантажних вагонів (120 тис. одиниць), локомотивів і електропоїздів вичерпали свій нормативний термін експлуатації. У гірничодобувній галузі знос основних засобів становить 47,8%, в обробній — 66,8%, в енергетиці — 60,7%. Знос житлового фонду оцінюється у 47,2%, а близько 63% труб теплових та водних мереж є зношеними. Газотранспортна система України потребує модернізації: протяжність трубопроводів складає 17 тис. км, а рівень їх зносу дорівнює 70%. Вартість ремонту одного кілометра магістрального газопроводу становить 25-28 млн доларів. Для зниження зносу трубопроводної

інфраструктури до 50% необхідно інвестувати щонайменше 150 млрд доларів протягом найближчих 10 років, що співставно з річним бюджетом України.

Спільне дослідження українського уряду, Європейської комісії, ООН і Світового банку оцінює вартість реконструкції та відновлення соціального, виробничого та інфраструктурного секторів в Україні в 486 мільярдів доларів США [53]. Терміново потрібне стійке, справедливе та стійке відновлення з ретельним врахуванням економічних, соціальних та екологічних факторів, щоб забезпечити найкраще можливе майбутнє для України.

Російське повномасштабне вторгнення в Україну суттєво вплинуло на всі сфери економіки, зокрема на енергетичний сектор. Незважаючи на надзвичайно важкі обставини, в 2023 році Україна продовжила реформи, спрямовані на імплементацію принципів Європейського зеленого курсу (ЄЗК). Однак, недостатній рівень прозорості у енергетичному секторі щодо функціонування ринків, динаміки відновлення, а також процесу розробки рішень і національних стратегічних документів залишається істотною перешкодою для ефективності реформ.

У Національному банку України відзначили, що економічна активність відновлюється, що позначається на зростанні попиту на робочу силу та покращенні доходів домогосподарств.

2.2. Бар'єри та обмеження на шляху розвитку зеленої економіки в Україні

Розвиток зеленої економіки в Україні стикається з низкою бар'єрів та обмежень, які уповільнюють перехід до сталого економічного зростання та екологічно безпечного розвитку. Ці перешкоди можна класифікувати за кількома основними напрямками: інституційні, фінансові, технологічні, інформаційні та соціальні.

Інституційні бар'єри. Однією з головних перешкод є відсутність чіткої та послідовної державної політики щодо підтримки зеленої економіки.

Незважаючи на наявність стратегічних документів, таких як Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», їх реалізація часто залишається на низькому рівні через недостатню координацію між відомствами та відсутність ефективних механізмів контролю. Крім того, регуляторне середовище часто створює додаткові перешкоди для розвитку зеленої енергетики. Наприклад, вимога щодо обов'язкової частки українських компонентів у сонячних модулях для отримання «зеленого» тарифу призвела до зупинки інвестицій у цей сектор.

В Європейському Союзі більшість занепокоєнь, виявлених в ряді аналітичних звітів, пов'язана з інституційною складністю, викликаною проблемами з відповідальністю та проведенням оцінок зеленої економіки. Проблеми, які згадуються, як правило, включають погану координацію, слабе екологічне законодавство / регулювання, багатосторонні угоди, які не мають законної сили, зокрема, ті, що стосуються транскордонних питань, і нездатність екологічних міністерств і установ здійснити ефективні зміни на національному рівні. Прикладом є реалізація принципу «забруднювач платить», який є прагненням багатьох країн (включно з усіма державами-членами ЄС), але його важко реалізувати через, наприклад, труднощі з ідентифікацією забруднювача [52].

В США зелений перехід також стикається зі значними політичними перешкодами. Головною з них є партійний розкол у політиці США. Наприклад, хоча Закон про зниження інфляції 2022 року ознаменував історичні інвестиції у відновлювану енергетику, він зіткнувся з майже загальною опозицією з боку республіканців у Конгресі. Цей опір відображає ширші ідеологічні розбіжності, коли одна сторона розглядає зелену політику як важливі інвестиції, а інша – як економічне перевищення. Така поляризація обмежує сферу дії потенційного законодавства, гальмуючи прогрес, необхідний для суттєвих змін. Лобістські та корпоративні інтереси також відіграють значну роль у затримці зеленої політики. У 2022 році індустрія вичерпного палива витратила 124,4 мільйона доларів на лобіювання,

спрямоване на підтримку ключових кліматичних ініціатив. Ці фінансові внески впливають на політиків, гарантуючи, що субсидії на вугілля, нафту та газ продовжуватимуть випереджати інвестиції у відновлювані джерела енергії. Надмірний вплив цих галузей перешкоджає спроможності законодавців проводити сміливу, перспективну політику [63].

Макроекономічні бар'єри – недостатній рівень заощаджень, збільшення дефіциту рахунку поточних операцій, державні бюджетні обмеження (які збільшуються в умовах значних виплат за зовнішніми боргами), неспівставні з цілями «зеленого» інвестування, для якого потрібне залучення і ефективне акумулювання додаткових фінансових ресурсів. Процентні ставки в економіці все ще занадто високі, і інфляція все ще є значною. Це, в свою чергу, збільшує вартість коштів для позик в національній валюті для державного і приватного секторів. Високі процентні ставки знижують здатність позичальників інвестувати у «зелені» заходи, особливо у підвищення енергоефективності й відновлювану енергетику [13, с. 205].

«Нові зелені угоди», які запроваджуються та розглядаються по обидва боки Атлантики, передбачають великі інвестиції, спрямовані на зменшення впливу економічної діяльності на навколишнє середовище. McKinsey & Co. підрахувала, що досягнення нульових викидів парникових газів до 2050 року вимагатиме близько 275 трильйонів доларів сукупних витрат на фізичні активи протягом наступних трьох десятиліть [59]. Немає еквівалентної оцінки витрат для вирішення інших екологічних проблем глобального значення, але вони будуть дуже значними. Успішне пом'якшення та адаптація до кліматичної кризи, втрати біорізноманіття, нестачі прісної води тощо визначатимуться типом інвестицій, зроблених сьогодні, та їхнім відношенням до макроекономічних цілей. Деякі з цих цілей нещодавно привернули все більшу увагу, як-от інфляція та державний борг, як у Європейському Союзі, так і в Сполучених Штатах, а інші, такі як повна зайнятість, нерівність у доходах і борг приватного сектора, залишаються предметом занепокоєння.

Зелений перехід створить компроміси для центральних банків. Поступова відмова від забруднюючих технологій може тимчасово сповільнити зростання продуктивності, таким чином створивши інфляційний тиск. Якщо центральні банки вирішать дозволити інфляції тимчасово підвищитися, інфляційні очікування можуть деактивуватися. Жорстка грошово-кредитна політика, натомість, призведе до безробіття, зниження інвестицій у зелені технології та завдасть шкоди ВВП і переходу до екологічно чистих технологій. Фіскальна та кредитна політика, яка підтримує зелені інвестиції, може бути найкращим варіантом вирішення цих компромісів [56].

Фінансові бар'єри. Недостатнє стратегічне планування інвестицій у зелену економіку та низька мотивація підприємців до екологізації власного бізнесу є суттєвими фінансовими перешкодами. Багато підприємців не мають достатньої обізнаності про доступні зелені технології та фінансові інструменти, що обмежує їхню готовність інвестувати в екологічно чисті проекти. Ринок зелених облігацій в Україні також стикається з численними бар'єрами, включаючи недостатній розвиток ринку капіталів та відсутність відповідної інфраструктури для випуску та обігу таких фінансових інструментів.

Сталі та зелені фінанси об'єднують екологічні, соціальні та управлінські фактори у фінансові та інвестиційні рішення, узгоджуючи їх з цілями сталого розвитку ООН і Паризькою кліматичною угодою. «Зелені» фінанси охоплюють широкий спектр фінансових продуктів і послуг, включаючи «зелені» облігації, інвестиційні фонди та страхування кліматичних ризиків, спрямованих на просування екологічно чистих проектів. Подібним чином кліматичне фінансування зосереджується на ролі фінансових установ у вирішенні проблеми зміни клімату через інвестиційні транзакції, виявлення фінансових ризиків і підтримку розвитку чистої та зеленої енергетики. Ці взаємопов'язані форми фінансування мають

вирішальне значення для досягнення сталого економічного зростання та вирішення нагальних екологічних проблем [62].

Технологічні бар'єри. Впровадження зелених технологій ускладнюється через відсутність необхідної інфраструктури та технологічної бази. Багато підприємств використовують застаріле обладнання, що не відповідає сучасним екологічним стандартам, і потребують значних інвестицій для модернізації.

Гідроенергетика продовжує залишатися найбільшим джерелом відновлюваної енергії, але її зростання є відносно повільним - у 2013-2023 роках, збільшення становило 11,06 % (1,05% на рік), (рис. 2.5). Високі темпи розвитку вітрової та сонячної енергетики вказують на успішну політику та технічний прогрес, в той час як гідроенергетика через обмеження ресурсів не може гарантувати такі ж темпи зростання [22].

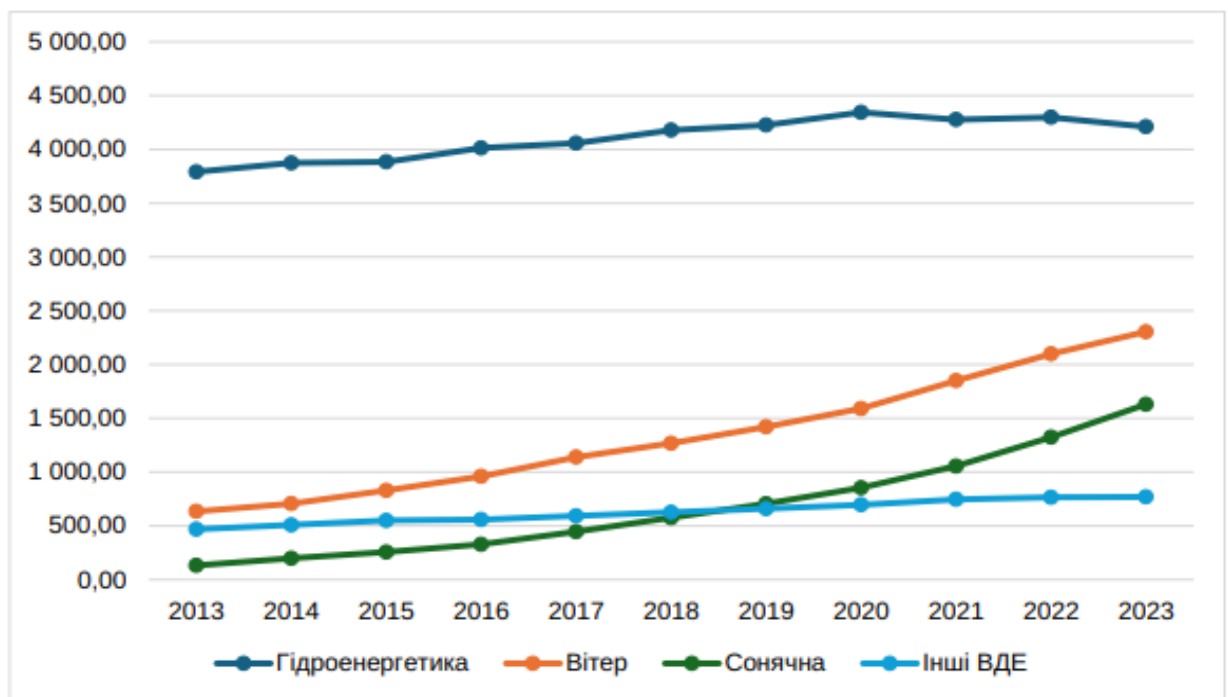

Рис. 2.5. Сучасне виробництво відновлюваної енергії за джерелами в світі у ТВт-год, 2013–2023 рр. [22].

Інформаційні бар'єри. Низький рівень обізнаності підприємців та населення про переваги зеленої економіки та доступні екологічні технології є

серйозною перешкодою. Багато хто не розуміє економічних вигод від впровадження екологічно чистих технологій, що знижує мотивацію до змін.

Соціальні бар'єри. Соціальні фактори, такі як опір змінам та відсутність екологічної культури, також гальмують розвиток зеленої економіки. Багато підприємців та громадян не готові змінювати свої звички та підходи до ведення бізнесу або споживання, що ускладнює впровадження екологічних ініціатив.

2.3. Вплив війни на екологічну політику України

Війна на території України, яка почалася у 2014 році і загострилася повномасштабним вторгненням у 2022 році, суттєво вплинула на всі сфери суспільного життя, включаючи екологічну політику. Усі злочинні дії Росії проти довкілля в Україні мають ознаки екоциду, що включає три основні компоненти. Йдеться про масштабний вплив на атмосферу, біосферу та гідросферу, який призвів до істотних змін у їхній структурі та має серйозні наслідки як для природи, так і для здоров'я та життя людей (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Компоненти екоциду [21].

У період збройного конфлікту пріоритети держави значною мірою змістилися в бік безпеки, гуманітарних потреб та оборони, що спричинило

скорочення фінансування і послаблення контролю за дотриманням екологічних норм. А за функціональною класифікацією статей видатків у січні – лютому 2025 року (порівняно з січнем – лютим 2024 року) видатки на охорону навколишнього природного середовища за зведеним бюджетом зросли на 15,9 відсотка до 1,2 млрд грн, у тому числі за державним бюджетом – на 14,7 відсотка до 1,1 млрд гривень [19].

Основними наслідками війни для екологічної політики стали порушення інституційної спроможності екологічних органів, призупинення або зупинка реалізації окремих екологічних програм та ініціатив, а також пошкодження об'єктів природоохоронної інфраструктури.

Уряд та місцеві органи влади були змушені адаптувати свою діяльність до нових реалій, що включало зміну екологічних пріоритетів і переосмислення підходів до моніторингу навколишнього середовища.

Одним із найсерйозніших екологічних викликів війни стало безпосереднє руйнування довкілля. Обстріли, вибухи, пожежі, використання важкої техніки та інше озброєння призвели до забруднення повітря, ґрунтів, водних ресурсів. Руйнування промислових об'єктів, складів з хімікатами та нафтопродуктами створює високі ризики для здоров'я людей та екосистем.

За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, станом на кінець 2023 року було зафіксовано понад 2300 випадків екозлочинів, пов'язаних із бойовими діями. Особливо постраждали східні та південні регіони України, де активні бойові дії тривають довше всього. У зоні ризику опинилися заповідники, національні парки та унікальні природні екосистеми, що свідчить про необхідність термінових заходів з охорони природи навіть під час війни.

Зафіксовано 183 випадки з найвищим рівнем шкоди довкіллю. Серед них — багаторазові обстріли українських теплових електростанцій, удари по нафтогазовій інфраструктурі, що призвели до розливів нафти та витоків газу [3].

Безперервні обстріли і авіаудари завдають серйозної шкоди довкіллю: вони спричиняють вибухи, пожежі, руйнування промислових споруд, а також забруднення повітря, води та ґрунтів.

Забруднення повітря. У 2022 році в Україну було ввезено майже 670 тисяч генераторів, що значно вплинуло на якість повітря. Після обстрілу заводу «Сумхімпром» у березні 2022 року було пошкоджено резервуар з аміаком. Додаткові екологічні загрози спричинили атаки на Авдіївський коксохімічний завод і завод «Азот». Станом на листопад 2022 року внаслідок воєнних дій постраждало понад 3 мільйони гектарів лісів — майже третина всього лісового фонду України. Лише в Херсонському національному парку вигоріло до 80% острівної частини, а пожежі в Чорнобильській зоні не вдавалося загасити через тимчасову окупацію. Відновлення лісів триватиме до 10 років, а деякі з них втрачено безповоротно [15].

Забруднення води. Руйнування дамб і розливи річок спричинили деградацію земель і забруднення водних ресурсів. Російські війська знищили дамбу, яка відокремлювала річку Ірпінь від Київського водосховища, а також підірвали Каховську ГЕС. Водночас Сіверський Донець — основне джерело водопостачання Донбасу — ще до початку повномасштабної війни перебував у критичному стані.

Забруднення ґрунтів. За даними ООН, в Україні заміновано понад 180 тисяч квадратних кілометрів території — це майже третина країни. Понад 10 мільйонів людей живуть під загрозою. Станом на 1 квітня 2023 року було знешкоджено близько 350 тисяч вибухонебезпечних предметів, але масштаби екологічної катастрофи залишаються величезними. Повне очищення територій може тривати десятиліттями. Руйнування желатинового заводу у Лисичанську спричинило засмічення прилеглої земельної ділянки площею 16,3 гектара.

В умовах становлення інституційної бази для узгодження політик України та ЄС особливої ваги здобуває питання стратегічного планування післявоєнної відбудови України з дотриманням європейських засад. З огляду

на значний сільськогосподарський експортний потенціал держави, великі руйнування інфраструктурних об'єктів, обсяги заподіяної шкоди навколишньому середовищу в центрі уваги Уряду, вчених і громадськості є розробка ефективних механізмів національного регулювання для інтеграції екологічних компонентів до загальної політики відбудови та подальшого розвитку, яка відповідає концептуальним засадам «Зеленої» економіки [45,с.82].

Війна спричинила перегляд нормативно-правової бази в екологічній сфері. З одного боку, спостерігається спрощення деяких процедур, наприклад, оцінки впливу на довкілля для об'єктів критичної інфраструктури, що будується або відновлюється під час війни. З іншого боку, держава намагається зберегти ключові механізми екологічного контролю та управління, незважаючи на труднощі.

У 2022–2023 роках було ухвалено низку змін до законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про відходи», «Про оцінку впливу на довкілля», які враховують нові виклики, пов'язані з війною. Водночас посилено співпрацю з міжнародними партнерами, такими як Програма ООН з довкілля (UNEP), Європейське агентство з навколишнього середовища (EEA), для моніторингу екологічної ситуації та координації відновлення.

Від початку повномасштабного вторгнення сукупні збитки, спричинені викидами забруднюючих речовин в атмосферу внаслідок збройної агресії Росії, станом на серпень 2024 року перевищили 32 мільйони гривень. Із продовженням бойових дій ця цифра й надалі зростатиме, рис. 2.7 [38].

Військові конфлікти пришвидшують кліматичні зміни, і екологічний аспект не можна розглядати як другорядний. Наслідки, що виникають через порушення екосистем, потребують міжнародного реагування та рішучих дій. Відповідальність за ці наслідки лежить не лише на державі-агресорі, а й на всій світовій спільноті.

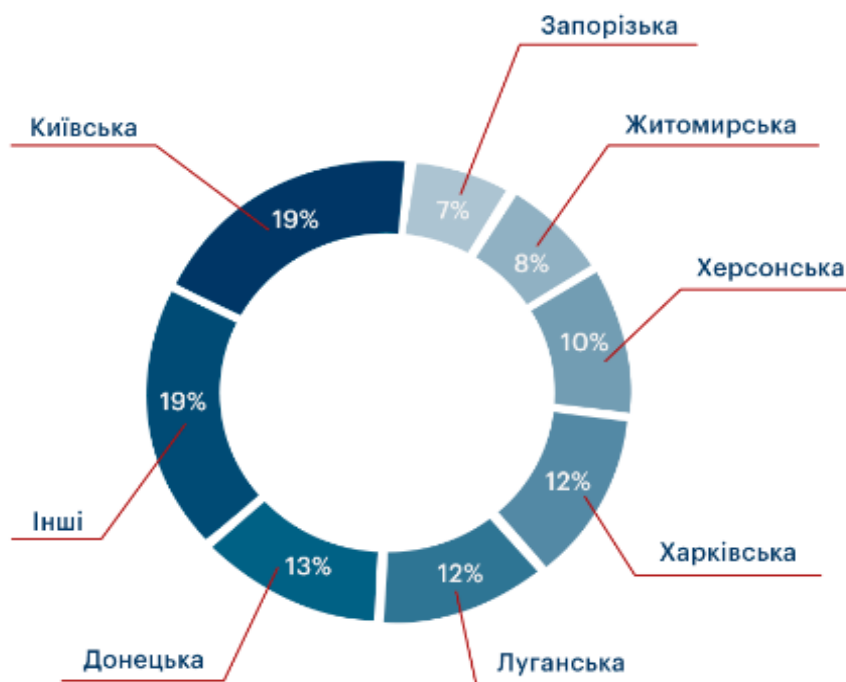

Рис. 2.7. Збитки по регіонах України станом на травень 2023 року [38].

В умовах війни Україна активізувала співпрацю з міжнародною спільнотою у сфері захисту довкілля. Особливе значення має участь у програмі «Зелена відбудова України», яка передбачає інтеграцію екологічних стандартів у процеси реконструкції та відновлення територій. Міжнародні організації надають не лише фінансову, а й експертну допомогу для оцінки шкоди довкіллю та розробки стратегій сталого розвитку після завершення конфлікту.

ЄС та ООН виступили ініціаторами створення екологічного хабу для координації зусиль із подолання наслідків війни. Також ведеться робота над створенням екологічного трибуналу для розслідування і фіксації екоцидів, вчинених на території України. Ці ініціативи свідчать про формування нового напрямку в міжнародній екополітиці — екологічна безпека як складова національної безпеки.

Попри масштабні руйнування, війна також створила певні передумови для трансформації екологічної політики України. Зростає усвідомлення важливості екологічного аспекту в питаннях відновлення країни. До перспективних напрямів належать: розробка екологічно чистих технологій,

відновлення лісів, збереження біорізноманіття, інтеграція принципів сталого розвитку в усі сфери публічної політики.

Однак ці процеси потребують системного підходу, значних фінансових ресурсів і політичної волі. Надзвичайно важливим є розвиток екологічної освіти, підвищення рівня обізнаності громадян та залучення громадських організацій до екологічного моніторингу та контролю. Успішна реалізація таких підходів дозволить не лише зменшити шкоду, завдану війною, але й побудувати більш стійку екологічну політику на майбутнє.

Висновки до розділу 2

В розділі розглянуто передумови розвитку «зеленої» економіки в Україні. Проаналізовано показники індексу забруднення атмосферного повітря міст України, кількості лісових пожеж в Україні. Враховуючи, що мета «зеленої» економіки реалізується і через економічний розвиток, наведено динаміку зростання ВВП України.

Розглянуто низку бар'єрів та обмежень, які уповільнюють перехід до сталого економічного зростання та екологічно безпечного розвитку. Зелені технології часто стикаються з технічними, регуляторними та ринковими бар'єрами, які можуть уповільнити їх впровадження та прибутковість. Розробка та комерціалізація зелених технологій можуть бути дорогими і складними, оскільки потребують значних інвестицій у дослідження і тестування, сертифікацію та розширення. Технологічні компанії, які хочуть досягти успіху в зеленій економіці, повинні бути готові інвестувати в довгострокові дослідження та розробки, партнерства та співпрацю, які можуть зменшити витрати та ризики та прискорити інновації.

Проаналізовано вплив війни на довкілля, руйнівні наслідки якої надзначні та довготривалі.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ КОНТЕКСТІ

3.1. Можливості міжнародного фінансування та підтримки зеленої трансформації України

У світлі викликів, спричинених повномасштабною війною, Україна постала перед необхідністю не лише відновити зруйновану інфраструктуру, але й інтегрувати принципи сталого розвитку у процеси відбудови. Зелена трансформація — це не лише екологічна модернізація, а й можливість економічного перезапуску країни на нових, екологічно орієнтованих засадах. У цьому контексті міжнародна фінансова і технічна допомога відіграє ключову роль, оскільки внутрішні ресурси України обмежені через наслідки воєнних дій.

На сьогодні Україна отримує підтримку з боку широкого спектра міжнародних фінансових організацій, урядів країн-партнерів та екологічних фондів. Серед ключових донорів слід виокремити:

1. Європейський Союз (ЄС) — один із головних партнерів України у сфері зеленої трансформації.

2. Світовий банк — підтримує проекти у сфері сталої енергетики, відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), водопостачання, очищення вод, а також сприяє реформуванню екологічного законодавства.

3. Зелений кліматичний фонд (Green Climate Fund) — надає фінансову допомогу країнам, що розвиваються, для адаптації до змін клімату. Україна прагне активніше залучати ресурси цього фонду для реалізації кліматичних стратегій.

4. Глобальний екологічний фонд (GEF) — фінансує проекти у сфері біорізноманіття, боротьби з деградацією земель, збереження водних ресурсів і скорочення викидів парникових газів.

Зелена трансформація, яка передбачає перехід до кліматично нейтральної, ресурсоефективної та сталої економіки, є ключовим напрямом розвитку сучасної Європи. Для України, яка інтегрується до європейського політичного, економічного та правового простору, цей процес є не лише бажаним, а й стратегічно необхідним. В умовах війни та повоєнної відбудови зелені підходи стають інструментом для відновлення, зростання та енергетичної безпеки. У цьому контексті фінансова та інституційна підтримка з боку Європейського Союзу відіграє визначальну роль у реалізації екологічних реформ в Україні. Європейський зелений курс (European Green Deal), затверджений Європейською комісією у 2019 році, став основним дороговказом екологічної політики ЄС на наступні десятиліття. Його мета — зробити Європу першим кліматично нейтральним континентом до 2050 року. Цей курс охоплює сферу енергетики, транспорту, агропромислового комплексу, управління відходами, викидів вуглецю тощо.

Україна, як держава-учасниця Угоди про асоціацію з ЄС, активно адаптує своє законодавство до європейських стандартів, включаючи ті, що стосуються охорони довкілля, енергоефективності, зниження викидів парникових газів і розвитку відновлюваної енергетики. Європейський Союз підтримує цей процес не лише політично, а й матеріально — через низку інструментів фінансування та співпраці.

Розглянемо основні канали фінансування зеленої трансформації:

1. EU4Environment – програма, що сприяє інтеграції принципів сталого розвитку в економічну політику України. Її цілі — покращення екологічного врядування, підвищення ресурсоефективності, розвиток зеленої економіки та впровадження принципів кругової економіки.

2. Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) – реалізує в Україні проекти, пов'язані з розвитком екологічно чистого транспорту, модернізацією інфраструктури, зменшенням викидів парникових газів. Пільгові кредити спрямовуються на оновлення муніципальних систем енергозабезпечення, водопостачання, очищення стічних вод.

3. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) – забезпечує інвестиції в енергоефективні проєкти, проєкти з відновлюваної енергетики, а також фінансує навчальні програми для українських підприємців з питань екологічної модернізації.

4. Фонд енергоефективності України – заснований за участі ЄС та уряду Німеччини, фонд підтримує модернізацію житлових будинків шляхом впровадження енергоефективних рішень. Це сприяє скороченню витрат енергоресурсів і зменшенню викидів вуглецю.

5. Програма LIFE та Horizon Europe. Програма LIFE спрямована на фінансування інноваційних екопроєктів, зокрема у сфері охорони довкілля та боротьби з кліматичними змінами. Horizon Europe надає можливість українським науковцям брати участь у розробці «зелених» технологій у співпраці з європейськими партнерами.

Крім прямих фінансових інструментів, ЄС також здійснює технічну допомогу Україні. Це:

- * допомога в адаптації законодавства до норм ЄС (Директиви з енергоефективності, водної політики, управління відходами тощо);

- * навчання для представників державних і місцевих органів влади;

- * створення цифрових екосистем для прозорого екологічного моніторингу;

- * підтримка реформ у сфері кліматичного управління (наприклад, підготовка до впровадження системи торгівлі викидами та механізму СВAM — вуглецевого коригування на кордоні).

ЄС також відіграє важливу роль у координації донорської допомоги під час повоєнної відбудови, щоб забезпечити пріоритетність сталих і безпечних для довкілля підходів.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну питання відновлення набуло нової ваги. ЄС наголошує на важливості «зеленої відбудови», що включає:

- * розвиток децентралізованої відновлюваної енергетики;
- * відновлення інфраструктури з урахуванням принципів енергоефективності;
- * екологічну рекультивацию забруднених територій;
- * модернізацію промисловості з використанням чистих технологій.

Водночас виклики залишаються значними: обмеженість бюджетних ресурсів, потреба в стабільному законодавчому полі, брак фахівців на місцях. Вирішення цих проблем можливе лише за умови системної підтримки з боку міжнародної спільноти, насамперед ЄС.

Окремо варто згадати низку програм і стратегічних ініціатив, які покликані підтримати зелену трансформацію України:

- Програма "Зелена відбудова України", започаткована у співпраці з ЄС, UNEP та іншими партнерами. Вона передбачає не лише відновлення інфраструктури, а й імплементацію екологічних стандартів та кліматичних цілей у процесі реконструкції;

- Eastern Europe Energy Efficiency and Environment Partnership (E5P) — інвестиційний фонд, який підтримує енергоефективні проекти у країнах Східного партнерства, зокрема в Україні;

- Програма ООН з довкілля (UNEP) — надає технічну експертизу та координує зусилля щодо оцінки екологічних збитків, спричинених війною.

Також треба відмітити діяльність компанії «Nefco», яка була заснована в 1990 році з капіталом, що належить п'яти північним країнам: Данії, Фінляндії, Ісландії, Норвегії та Швеції. Сьогодні Nefco фінансує зелені проекти як за рахунок власного капіталу, так і за рахунок цільових фондів, що фінансуються різними донорами. Програма Nefco Green Recovery в Україні зосереджена на діях, які допомагають будувати екологічніше та краще. Програма зеленого відновлення Nefco для України прокладає шлях до екологічної та стійкої відбудови країни. Через різні ініціативи програма надає фінансову та технічну допомогу в Україні для подолання як прямих, так і опосередкованих наслідків війни. Ці інвестиції спрямовані на те, щоб надати

Україні шлях до ЄС та допомогти державі відновити екологічність і якість. Нині фінансова підтримка використовується для екологічно безпечного ремонту та реконструкції інфраструктури, розміщення внутрішньо переміщених осіб та розвитку потенціалу для розробки місцевих планів зеленого відновлення. Програма сприяє розбудові зеленої економіки та енергетичного переходу в процесі відновлення, а також підтримує подальшу інтеграцію з Європою [54].

Хоча міжнародне фінансування створює значні можливості, воно також передбачає дотримання низки умов. Найбільш типовими вимогами є:

- наявність чітких національних стратегій і планів дій у сфері довкілля;
- інституційна спроможність органів влади реалізовувати екологічні проекти;
- прозорість фінансового менеджменту та система моніторингу використання коштів;
- залучення громадськості та місцевих громад до процесів ухвалення рішень.

Крім того, виклики включають нестабільну безпекову ситуацію, політичну турбулентність, недосконалість екологічного законодавства, а також конкуренцію за міжнародні ресурси з боку інших країн, що перебувають у кризовій ситуації.

Окрім прямих грантів та позик, Україна може активніше використовувати інноваційні фінансові інструменти, зокрема:

- зелені облігації (Green Bonds) — облігації, кошти з яких спрямовуються на реалізацію екологічних проектів. Українські громади можуть використовувати цей інструмент для модернізації транспорту, енергосистем тощо;
- кліматичне кредитування — спеціальні пільгові кредити для бізнесу, що впроваджує технології з низьким вуглецевим слідом;

- механізми компенсації вуглецевого сліду — участь в системах торгівлі квотами на викиди парникових газів, що може стати додатковим джерелом фінансування.

У майбутньому ключовими завданнями для України мають стати:

- 1) розробка Національного плану зеленої трансформації, інтегрованого з кліматичними зобов'язаннями за Паризькою угодою;
- 2) створення єдиного державного органу з питань координації екологічної відбудови та співпраці з міжнародними донорами;
- 3) розширення участі у глобальних екологічних ініціативах і форумах для підвищення міжнародної довіри;
- 4) розвиток партнерств між державою, приватним сектором та громадськими організаціями у сфері сталого розвитку.

Таким чином, міжнародна фінансова підтримка є не просто інструментом подолання наслідків війни, а й основою довгострокової екологічної трансформації. Її ефективне використання потребує стратегічного підходу, послідовної державної політики та широкого залучення громадськості.

3.2. Інтеграція України до глобальних ланцюгів «зелених» інновацій і технологій

У сучасних умовах екологічної кризи та зміни клімату особливого значення набуває розвиток «зелених» інновацій — технологій, що спрямовані на зменшення негативного впливу людської діяльності на довкілля, підвищення енергоефективності та перехід до циркулярної економіки. Зелена інновація включає як радикальні технологічні зміни (наприклад, розвиток відновлюваної енергетики, екологічного транспорту, водневої економіки), так і інституційні або організаційні зміни, що дозволяють економічним системам стати більш сталими.

Глобальні ланцюги постачання та інновацій в умовах сучасної економіки виступають інструментами передачі не лише товарів і послуг, але й ноу-хау, стандартів, екологічних вимог. Тому інтеграція до таких ланцюгів означає не просто участь у міжнародній торгівлі, а входження до простору технологічного обміну, де ключовими є знання, ресурси та інституційна відповідність. Участь у глобальних ланцюгах зелених інновацій — це можливість для України не лише запроваджувати сучасні екологічні технології, але й впливати на їх розвиток у майбутньому.

Станом на сьогодні, екосистема зелених інновацій в Україні перебуває на етапі формування. Певні позитивні зрушення можна спостерігати в секторах енергоефективності, відновлюваної енергетики, поводження з відходами та екологічного моніторингу. Зокрема, розвиток сонячної та вітрової енергетики, запуск програм «зеленої» модернізації промислових підприємств, зростання кількості «зелених» стартапів свідчать про зростання інтересу до сталого розвитку.

Водночас, існує низка структурних бар'єрів, які уповільнюють цей процес. Серед них:

- недостатній рівень фінансування інноваційної діяльності;
- слабка взаємодія між науковою спільнотою та бізнесом;
- нерозвинена інфраструктура трансферу технологій;
- низький рівень цифровізації екологічної інформації;
- обмежений доступ до міжнародних ринків екологічних інновацій.

Війна, що триває з 2022 року, поглибила ці проблеми, хоча одночасно й актуалізувала потребу у новому типі відбудови — «зеленій», цифровій, інклюзивній.

Виходячи з основних особливостей «зеленої» економіки, визначено її стратегічні напрями для впровадження у сфері державного регулювання:

1. Зменшення забруднення навколишнього середовища та підвищення ресурсної ефективності у галузі будівництва, виробництва, сільського господарства та інфраструктури.

2. Послаблення несприятливих змін клімату через перехід до «зеленої», більш чистої енергетики (вітряної, сонячної, геотермальної, припливів, гідро- і морських біоенергетики, енергії від перероблення відходів, водневої) і низьковуглецевих процесів кінцевого споживання (електричні або гібридні двигуни).

3. Зниження вразливості і адаптація до змін клімату шляхом створення систем раннього сповіщення та стійких до температурних аномалій технологій; удосконалення управління біорізноманіттям та лісовими ресурсами.

4. Підвищення добробуту завдяки більш сталому і ефективному використанню ресурсів біорізноманіття, включаючи натуральну косметику та фармацевтичну продукцію [28, с. 13].

Для ефективної інтеграції до глобальних ланцюгів екологічних інновацій Україна має активізувати використання низки стратегічних механізмів:

1. Участь у міжнародних науково-технічних програмах та платформах. Європейська програма Horizon Europe, міжнародні екологічні фонди (Green Climate Fund, Global Environment Facility), участь у ініціативах ЄС у рамках Європейського зеленого курсу створюють можливості для спільних досліджень, фінансування стартапів та масштабування екологічних рішень.

2. Розвиток національної інноваційної екосистеми. Формування кластерів, бізнес-інкубаторів, технопарків, спеціалізованих венчурних фондів для фінансування саме зелених інновацій дозволить створити критичну масу проєктів і команд, здатних до інтеграції у міжнародні ланцюги.

3. Гармонізація законодавства з європейським. Приведення екологічних стандартів, норм енергоменеджменту, регламентів поводження з відходами у відповідність до норм ЄС — обов'язкова умова доступу українських компаній до європейських ринків і партнерств.

4. Цифровізація екологічного моніторингу та аналітики. Запровадження відкритих екосистем даних (open environmental data), цифрових близнюків

територій, автоматизованих систем обліку викидів дозволяє створити прозорість і довіру з боку міжнародних партнерів, що є запорукою інтеграції в їхні ланцюги.

5. Розвиток людського капіталу. Підготовка фахівців з екологічного менеджменту, екоінженерії, кліматичних фінансів, а також зміни в системі вищої освіти й STEM-напрямів сприятимуть формуванню конкурентного кадрового потенціалу.

Завдяки своєму географічному розташуванню, науковому потенціалу та потребі в післявоєнній відбудові, Україна може позиціонувати себе як новий центр зелених технологій у регіоні. Особливого значення тут набуває концепція зеленого відновлення — коли руйнування інфраструктури стає можливістю для впровадження сучасних, енергоефективних, сталих рішень.

Приклади успішних кейсів:

- пілотні проєкти на основі «розумного» міського планування (smart city) з енергозберігаючими технологіями;
- ініціативи щодо переробки відходів війни (зокрема, бетону, металів) для будівництва екологічного житла;
- створення платформ для управління вуглецевими слідами на рівні підприємств.

Ці приклади демонструють, що Україна не лише споживає інновації, але й здатна генерувати рішення, релевантні на глобальному рівні.

Попри перспективи, Україна стикається з низкою серйозних викликів:

- високі ризики інвестування в умовах війни;
- недостатня інституційна спроможність державних структур;
- відсутність цілісної національної стратегії зеленої інноваційної трансформації;
- витік мізків та недостатнє залучення молоді до екотехнологічної сфери.

Однак, значна частина цих бар'єрів може бути подолана через партнерства з ЄС, інституційну підтримку міжнародних структур, а також

розвиток внутрішніх горизонтальних ініціатив — об'єднань громад, громадських організацій, бізнесу.

Як бачимо на рис. 3.1, інтеграція принципів соціальної відповідальності в бізнес-процесах – це багатогранне завдання, яке вимагає скоординованих зусиль як у окремих підприємствах, так і в суспільстві.

Рис. 3.1. Механізм інтеграції принципів соціальної відповідальності в бізнес-процеси [36, с. 59].

Застосування розглянутих заходів сприятиме подоланню існуючих бар'єрів та забезпечить сталий розвиток зеленої економіки в Україні.

Для подолання бар'єрів та обмежень на шляху розвитку зеленої економіки в Україні необхідно:

- розробити та впровадити комплексну державну політику підтримки зеленої економіки з чіткими механізмами реалізації та контролю;
- створити сприятливі фінансові умови для інвестування в екологічно чисті технології, зокрема через розвиток ринку зелених облігацій та надання податкових пільг;
- сприяти модернізації підприємств шляхом впровадження сучасних екологічних технологій та надання відповідної технічної підтримки;
- підвищувати рівень обізнаності населення та підприємців про переваги зеленої економіки через освітні програми та інформаційні кампанії;
- формувати екологічну культуру та стимулювати соціальну відповідальність серед громадян та бізнесу.

Висновки до розділу 3

Інтеграція України до глобальних ланцюгів зелених інновацій є стратегічним напрямом розвитку, що поєднує економічне зростання з екологічною відповідальністю. Цей процес має двосторонній характер: з одного боку, Україна повинна імпортувати кращі світові практики, з іншого — активно експортувати власні технологічні рішення. З огляду на виклики воєнного часу та необхідність масштабної післявоєнної відбудови, ставка на зелені технології є не лише питанням іміджу чи екології — це запорука економічної модернізації, енергетичної безпеки та технологічного суверенітету країни. Європейський Союз є надійним партнером України у процесі зеленої трансформації. Через поєднання фінансових ресурсів, політичної підтримки та експертної допомоги ЄС сприяє екологічному оновленню країни, її інтеграції до єдиного європейського простору та підвищенню стійкості до кліматичних викликів. Успіх зеленої трансформації залежатиме від здатності України ефективно використовувати надані ресурси, впроваджувати реформи та забезпечити тісну координацію з європейськими партнерами.

ВИСНОВКИ

Зазвичай економічна та екологічна кризи походять з одного джерела і мають велику силу впливати одна на одну. Тому що нинішня економічна модель прагне до короткострокового прибутку, не беручи до уваги екосистеми та наслідки для навколишнього середовища та суспільства. В умовах глобалізації, у відповідь на проблеми, що виникають в економіці через невдачі ринкової економіки, з'явилася нова тенденція – «зелена» економіка, спрямована на запобігання ризикам. Наприклад, наслідки зміни клімату, нестачі продовольства, економічні та фінансові ризики, криза, викликана пандемією, і повільність боротьби з бідністю є важливими факторами у визначенні поняття «Зелена» економіка» в Програмі ООН з навколишнього середовища (ЮНЕСЕФ).

Концепція «зеленої» економіки є моделлю, яка веде до покращення здоров'я та соціального стану, рівноправності населення, а також значне зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище, а також зменшення екологічного дефіциту.

Таким чином, «зелену» економіку в її найпростішому вигляді можна розглядати як низьковуглецеву, ресурсоефективну та соціально інклюзивну модель економіки.

«Зелена» економіка – це сектор, що швидко розвивається, який зосереджується на сталому розвитку та зменшенні негативного впливу людської діяльності на довкілля.

Метою концепції «зеленої» економіки є забезпечення сталого економічного зростання та підвищення активності інвестицій, якості захисту навколишнього середовища та соціальна інтеграція. Для досягнення цієї мети необхідно спрямувати державні та приватні інвестиції в екологічні й соціальні фактори сталого розвитку у великих масштабах.

Україна має значний потенціал для розвитку «зеленої» економіки завдяки своїм природним ресурсам. Проте, війна та пов'язані з нею

руйнування інфраструктури, деградація земель, забруднення води та повітря, а також знищення біорізноманіття створюють серйозні виклики для сталого розвитку.

Втрата сільськогосподарських угідь через ерозію та забруднення, а також знищення лісів внаслідок бойових дій, підкреслюють необхідність термінових заходів для відновлення екосистем.

Війна суттєво вплинула на економічну ситуацію в Україні, зокрема на ВВП, який все ще залишається на рівні, значно нижчому за довоєнний. Втрата морських портів і блокада узбережжя ускладнили експорт, що негативно позначається на економіці. Однак, відзначається певне відновлення економічної активності, що може стати основою для переходу до «зеленої» економіки.

В Україні спостерігається відсутність чіткої державної політики щодо підтримки «зеленої» економіки. Для успішного переходу до сталого розвитку необхідно покращити координацію між державними органами, забезпечити ефективні механізми контролю та реалізації екологічних стратегій. Важливо також враховувати міжнародний досвід та співпрацю з міжнародними організаціями для впровадження екологічних стандартів.

В Україні існують значні фінансові бар'єри для інвестування в «зелені» технології, зокрема через високі процентні ставки та недостатнє стратегічне планування. Багато підприємств використовують застаріле обладнання, що ускладнює впровадження нових екологічних технологій. Необхідно розвивати ринок зелених фінансів та забезпечити доступ до фінансових ресурсів для підприємців.

Низький рівень обізнаності населення та підприємців про переваги «зеленої» економіки є серйозною перешкодою для її розвитку. Підвищення екологічної освіти та залучення громадськості до екологічних ініціатив можуть сприяти змінам у свідомості та поведінці людей, що, в свою чергу, підтримає перехід до сталого розвитку.

В умовах війни Україна активізувала співпрацю з міжнародними організаціями для оцінки шкоди довкіллю та розробки стратегій відновлення. Ініціативи, такі як «Зелена відбудова України», свідчать про зростаючу важливість екологічних аспектів у процесах відновлення. Це відкриває нові можливості для інтеграції екологічних стандартів у національну політику.

Незважаючи на виклики, війна також створила передумови для трансформації екологічної політики в Україні. Розробка екологічно чистих технологій, відновлення лісів та збереження біорізноманіття можуть стати ключовими напрямками для сталого розвитку. Однак для реалізації цих ініціатив потрібні значні фінансові ресурси, політична воля та системний підхід.

У підсумку, розвиток «зеленої» економіки в Україні вимагає комплексного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балусєва О.В., Кумачова А.С. Особливості комплексної державної політики розвитку «зеленої» економіки в Україні в умовах системних змін. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 24. С. 130–135.
2. Бублик М. І., Бей М. Р. Особливості «зеленої» економіки та основні інструменти її трансформування в соціально-орієнтовану систему. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : *Проблеми економіки та управління*. 2016. № 847. С. 29-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2016_847_7 (дата звернення: 07.04.2025).
3. Волонтери й волонтерки зафіксували понад 1800 випадків потенційної шкоди довкіллю, спричинених бойовими діями в Україні. <https://ecoaction.org.ua/volontery-zafiksuvaly-1800-vypadkiv-shkody-dovkilliu.html> (дата звернення: 27.05.2025).
4. Гарлицька Д.А. Побудова зеленої економіки – основна складова європейської інтеграції України. *Економічна думка*. 2017. № 2(27). С.15-19.
5. Грабчук І.Ф., Сич К.О., Бугайчук В.В. Тенденції та перспективи розвитку зеленої економіки в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. <http://DOI:10.32782/2524-0072/2021-30-48> (дата звернення: 09.04.2025).
6. Гура А.О., Гуцан Т.Г. Зелена економіка: сутність, чинники та перспективи розвитку в Україні. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка»*. 2017. № 17. С. 42–51.
7. Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06.2004 р. № 1862-IV. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1862-15> (дата звернення: 07.04.2025).
8. Зварич Р., Масна О. Національна політика України щодо ВДЕ: аналіз міжнародних зобов'язань та інтеграція до європейських енергетичних ринків. *Вісник Економіки*, 2025. 4. С. 122-36. <https://doi.org/10.35774/> (дата звернення: 12.05.2025).
9. Зварич Р. Методологічні засади формування концепції зеленої економіки. *Вісник економіки*. 2022. 4. С. 131-144. URL : <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.04.131>. (дата звернення: 09.04.2025).
10. Звіт за 2023 рік НДУ «Український науковий центр екології моря». URL: https://sea.gov.ua/img/reports/2023/zvit_2023_tech.pdf?utm_source (дата звернення 11.05.2025).
11. Зелена економіка. Сайт Всеукраїнської громадянської організації природоохоронного спрямування «Жива планета». URL : <http://www.zhivaplaneta.org.ua/diyalnist/zelena-economika.html> (дата звернення: 07.04.2025).

12. Маковоз О.С. Зелена економіка як запорука сталого розвитку. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4372/Zelena%20ekonomika%20yak%20zaporuka%20staloho%20rozvytku_Makovoz_Pered_erii_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 09.04.2025).
13. Маркевич К. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Аналітична доповідь. Центр Разумкова. Видавництво «Заповіт», 2019. 316 с. https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf (дата звернення: 13.05.2025).
14. Марченко О.І., Мамалига В.О. Зелена економіка: теоретичні аспекти. *Східна Європа: економіка бізнес та управління*. 2019. № 6(23). С.535-541.
15. Мигаль М. Війна та екологія: чому природа стає жертвою збройного конфлікту? <https://iaa.org.ua/articles/vijna-ta-ekologiya-chomu-pryroda-staye-zhertvoyu-zbrojnogo-konfliktu/> (дата звернення: 27.05.2025).
16. Миценко, І. М. Концепції кругових бізнес-моделей ключових європейських компаній / І. М. Миценко, І. В.Хаджинов // Економіка і організація управління. – Вінниця : ДНУ ім. Василя Стуса, 2022. – № 1 (45). – С. 25-38.
17. Миценко, І. М. Стратегічні пріоритети підвищення ефективності зовнішньої торгівлі України в умовах глобальних викликів : монографія / І. М. Миценко, І. Г. Бабець ; М-во освіти і науки України, Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. – Кропивницький : Поліграф-Сервіс, 2023. – 350 с.
18. Миценко, І. М. Трансформація системи управління зовнішньоекономічною та інвестиційною безпекою України в умовах глобалізації : монографія / І. М. Миценко, І. Г. Бабець ; Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. - Кропивницький : Поліграф-Сервіс, 2021. 464 с.
19. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 27.05.2025).
20. Мірошниченко В.В., Тьорло В.О. Проблеми становлення «зеленої» економіки в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2018. № 1(3). С. 83–88.
21. Нальотов Д. Екологічне спустошення від війни: проблеми, які будуть вирішуватись поколіннями. *Українська правда*. 26 вересня 2024. <https://www.pravda.com.ua/columns/2024/09/26/7476908/> (дата звернення: 27.05.2025).
22. Огданська О. Д., Чернобривець С. І. Перспективи зеленої енергетики в контексті геополітичних змін. *Економіка та суспільство*. 2024. 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-82> (дата звернення: 26.05.2025).
23. Опанасенко О. Єврокомісія показала план повної відмови від російських енергоносіїв. *Бабель*. 2025. 06 травня. URL: <https://babel.ua/news/117756->

[yevrokomisiya-pokazala-plan-povnoji-vidmovi-vid-rosiyskih-energonosijiv](#)
(дата звернення 11.05.2025).

24. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні : навч. посіб. / Т.П. Галушкіна, Л.А. Мусіна, В.Г. Потапенко та ін.; за наук. ред. Т.П. Галушкіної. Київ : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 154 с.
25. Офіційний сайт Міжнародної організації із стандартизації. URL : <http://www.iso.org/iso/home.html> (дата звернення: 07.04.2025).
26. Підоричева, І. Ю. Відновлення повоєнної економіки України: управлінські аспекти, європейський досвід і завдання / І. Ю. Підоричева, І. М. Миценко // Інноваційні основи відновлення та розвитку країн після збройних конфліктів : колективна монографія / за ред. В. А. Омеляненка ; Ін-т стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань. - Суми : Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2022. - С. 93-125.
27. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 09.04.2025).
28. Політика ЄС щодо зеленої економіки та інновацій: Підручник. Орловська Ю.В., Чала В.С. , Глущенко А.В./ під заг. ред. Орловської Ю.В. Д.: ПДАБА. 2023. 193 с.
29. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря: Закон України від 09.07.2022 № 2393-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2393-20#Text> (дата звернення: 09.04.2025).
30. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля: Закон України від 20.03.2023 № 2973-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2973-20#Text> (дата звернення: 09.04.2025).
31. Програма зеленого відновлення промисловості «Україна 2024-2028». https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-08/UKR_Green%20industrial%20recovery%20programme%20for%20Ukraine%202024-2028_external_online%20%281%29.pdf (дата звернення: 29.05.2025).
32. Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією: Закон України від 01.12.2022 № 2804-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2804-20#Text> (дата звернення: 09.04.2025).
33. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 р. № 373-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.04.2025)

34. Про управління відходами: Закон України 20.06.2022 №2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text> (дата звернення: 09.04.2025).
35. Пугачова Н. С. Теоретичні аспекти формування «зеленої» економіки в контексті сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2019. № 12 URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_12_93 (дата звернення: 25.04.2025).
36. Пшибельський В. В., Шматковська Т. О., Колосок А. М. Розвиток зеленої економіки на засадах соціальної відповідальності. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. Розділ І. Економіка*. 2024. 4. С. 55-62. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-04-55-62> (дата звернення: 06.05.2025).
37. Скороход І.С., Горбач Л.М. Розвиток зеленої економіки в країнах Європейського Союзу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2019. Випуск 30(69). № 2. С. 17–21.
38. Стефанишин Н. Як вторгнення росії впливає на довкілля України та що ми можемо зробити для відновлення. <https://osvita.nakypilo.ua/yak-viyna-vplyvaye-na-dovkillya-ukrayiny/> (дата звернення: 27.05.2025).
39. Ткачук В.І., Бугайчук В.В., Позняков В.В. Теоретичні основи розвитку зеленої економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Випуск 59-2. С. 54-58. URL: <https://doi.org/10.32843/bses.59-31> (дата звернення 11.05.2025).
40. У 2023 році лісові пожежі охопили в 3 рази більшу територію. Скільки – скільки? URL: <https://skilky-skilky.info/u-2023-rotsi-lisovi-pozhezhi-okhopyly-v-3-razy-bilshu-terytoriiu/> (дата звернення 11.05.2025).
41. У Дніпрі атмосфера у 2 рази брудніша, ніж загалом в Україні. Скільки – скільки? URL: <https://skilky-skilky.info/u-dnipri-atmosfera-u-2-razy-brudnisha-nizh-zahalom-v-ukraini/> (дата звернення 11.05.2025).
42. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. 2022. №1-2 (187-188). С. 132.
43. Україна та Європейський зелений курс. Річний моніторинговий звіт 2023. URL: <https://dixigroup.org/analytic/ukrayina-ta-yevropejskyj-zelenyj-kurs-richnyj-monitoryngovyj-zvit-2023/> (дата звернення 11.05.2025).
44. Україна та Угода про асоціацію: моніторинг виконання 2014 — 2022. URL:<https://www.kas.de/documents/270026/22934445/UA+2023+UCER+Ukraine+and+the+Association+Agreement.+Implementation+Monitoring+2014-2022.pdf/6c8e5702-ab17-c8cf-a2da-c11dacb6b66b?version=1.0&t=1685631554159> (дата звернення: 09.04.2025).
45. Харченко Т.О. Концептуальні засади «зеленої» економіки в механізмах державного регулювання сталого розвитку аграрного сектору: гармонізація політик України та ЄС. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023.

- Том 34 (73). № 5. С. 82-88. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.5/14>
46. About green economy. *United Nations Environment Programme*. URL: <https://www.unenvironment.org/explore-topics/green-economy/about-green-economy> (дата звернення: 09.04.2025).
  47. Common Agricultural Policy URL: <https://www.ers.usda.gov/topics/international-markets-u-s-trade/countries-regions/european-union/common-agricultural-policy/> (дата звернення: 09.04.2025)
  48. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. *The European Green Deal. COM (2019) 640*. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf (дата звернення: 09.04.2025)
  49. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Ukraine relief and reconstruction. Brussels, 18.5.2022. COM(2022) 233 final. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/ukrainerelief-reconstruction_en.pdf (дата звернення: 09.04.2025).
  50. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment – Stockholm, June 1972. 14 p.
  51. Green economics: an introduction to theory, policy and practice. Molly Scott Cato London: Earthscan, 2009. 240 p.
  52. Green economy. *European Environment Agency*. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/europes-environment-aoa/chapter3.xhtml> (26.05.2025).
  53. Green Reconstruction of Ukraine. *International Institute for Sustainable Development*. URL : https://www.iisd.org/projects/green-reconstruction-of-ukraine?gad_source=1&gad_campaignid=22208053183&gbraid=0AAAAADQ3eTAKAQF2_L4MQDJt5T (12.05.2025).
  54. Green recovery for Ukraine. *Nefco*. <https://www.nefco.int/financing/municipalities-in-eastern-europe/green-recovery-ukraine/> (29.05.2025).
  55. ISO 26000:2010. International Organization for Standardization: web-site. URL: <https://www.iso.org/standard/42546.html> (дата звернення 11.05.2025).
  56. Luca Fornaro, Veronica Guerrieri, Lucrezia Reichlin. A green dilemma for monetary policy. *VoxEU*. 26 Nov 2024. <https://cepr.org/voxeu/columns/green-dilemma-monetary-policy> (26.05.2025).
  57. Lytvyn, O., Onyshchenko, A., & Ostapenko, O. Economic challenges of sustainable development goals in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 202). 9(1), 100-112. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-1-100-112> (12.05.2025).

58. Mytsenko, I. M. Management of Ukraine's foreign economic policy in the eurointegration dimension in the conditions of global asymmetry : monograph. / I. M. Mytsenko ; Ministry of Education and Science of Ukraine, CUNTU. – Kropyvnytskyi : Polygraph-Service, 2025. – 368 p. URI: <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/16463>
59. Peter A. Victor. The Macroeconomics of a Green Transformation: The Role of Green Investment. <https://eu.boell.org/en> (26.05.2025).
60. Philippe Aghion, Antonin Bergeaud, Maarten De Ridder, John Van Reenen. Lost in Transition: Financial Barriers to Green Growth. <https://www.college-de-france.fr/sites/default/files/media/document/2024-03/Lost%20in%20Transition%20Financial%20Barriers%20to%20Green%20Growth.pdf> (26.05.2025).
61. Pigou A. C. The Classical Stationary State. *Economic Journal*. 1943 . Vol. 53 (212) . P. 343–351.
62. Raman Raghu , Ray Suparna , Das Dayana , Nedungadi Prema. Innovations and barriers in sustainable and green finance for advancing sustainable development goals. *Frontiers in Environmental Science*. 2024. 12. <https://doi.org/10.3389/fenvs.2024.1513204> (26.05.2025).
63. Sunjna Namjoshi. Navigating Political Barriers and Economic Opportunities in America's Green Transition. <https://sites.lsa.umich.edu/mje/2025/01/06/navigating-political-barriers-and-economic-opportunities-in-americas-green-transition/> (27.05.2025).
64. The Truth about Green Business. Friend Gil New Jersey: Pearson Education, 2009. 233 p.
65. Ukraine GDP. URL : <https://tradingeconomics.com/ukraine/gdp> (11.05.2025).
66. UNEP: United Nations Environment Programme URL: <https://www.un.org/youthenvoy/2013/08/unepunited-nations-environment-programme/> (дата звернення: 09.04.2025).
67. Xashimova S.N., Mamatm'aminova Z.I. The Essence and Stages of Development of the Concept of «Green» Economy. *Int. Jour. of Scie.Tren*. 2024. 3. 25-32.

ДОДАТКИ